

גם דגים קטנים (שאף מפרין ומברין גופו של אדם).

י' דברים מחזירים את החולה לחלו וחלי קשה - בשר שור ושומן ובשר צלי ובשר ציפרים וביצה צלויה ושחלים ותגלחת ומרחץ וגבינה וכבד, וי"א אף אגוזים, וי"א אף קישואים (שקשים כחרבות).

תספורת ע"י עכו"ם

לר"מ אסור להסתפר ע"י עכו"ם בכל מקום שמא יחתוך צווארו בתער, ולחכמים מותר ברשות הרבים אבל לא בינו לבין העכו"ם. ובברייתא מבואר שאף ברשות היחיד מותר ע"י שיתבונן במראה שבה רואים אם מסתפר יפה באומנות, דע"ז יראה כאדם חשוב שמקפיד על מראה התספורת, ויפחד העכו"ם להורגו.

רב חנא בר ביזנא הסתפר מעכו"ם בשבילי דנהרדעא - מחוץ לעיר, ואמר לו העכו"ם גרונך נאה לתער שלי, ואמר רב חנא שזה מגיע לו לפי שעבר על דברי ר"מ, אבל על דברי רבנן לא עבר, דס"ל ששבילי דנהרדעא דינם כרשות הרבים כיון דשכיחי ביה רבים.

ישראל המספר עכו"ם צריך להפסיק ג' אצבעות מכל רוח הסמוכים לבלוריתו שהוא מגדל לעבודת כוכבים.

שפוד (שצלו בו בשר אסור לטלטלו ביו"ט, ואמר רב מלכיו ששומטו ומניחו בקרן זוית), שפחות (-) שיכול לכפות את אשתו לעשות בצמור אפילו אם הכניסה לו מאה שפחות, שהבטלה מביאה לידי זימה), וגומות שנחשבות כשיער לגבי גדלות ונ"מ שהיא יכולה לעשות חליצה, דאין גומא א"כ היא שם שיער ונשר, הם מדברי רב מלכיו. אבל בלורית כנ"ל, אפר מקלה שאסור לתת אפר מקלה (אפר הכירה שהוא קלוי ושרוף מאד ושחור) על מכתו מפני שנראה ככתובת קעקע, וגבינה - איסור אכילת גבינת נכרים מפני שמחליקים פניה בשומן חזיר, הם מדברי רב מלכיא. ולרב פפא אף שפחות מרב מלכיא, דהדברים שנאמרו על משניות וברייטות הם מרב מלכיא, והדברים שנאמרו על דברי האמוראים הם מרב מלכיו.

דיני יין עכו"ם

המשנה מונה דברים של עכו"ם האסורים (לכו"ע) בכל אופן, או באופנים מסוימים, או לדעות מסוימות, ויש מהם שאסורים אף בהנאה, לישראל, והם: יין, חומץ, חרס הדרייני, עורות לבובין, בשר שיצא מבית עכו"ם, לשאת ולתת עם עכו"ם ההולכים לתרבות, יין של ישראל שנמצא

להתרפא מעכו"ם אע"פ שנתבאר שמכה שמחללים עליה שבת אסור להתרפא ממנה ע"י עכו"ם, צ"ל דאדם חשוב שאני מפני שמפחדים מהמלכות בגלל המלכות, או דרופא מומחה שאני דלא מרע נפשיה, ומה שמצינו שרופא מומחה ניסה להרוג את רבי אבהו, שם רצו לקיים בעצמם "תמות נפשי עם פלישתים", לפי שהיה מצערם בפירושי המקראות.

פדעתא (-פצע מכת חרב) יש בה סכנה, ומחללים עליה את השבת, ורפואתה שיקח שחלים בחומץ כדי לעצור את הדם, ויקח גירדא דיבלא ודאסנא או תולעים מהאשפה כדי לרפא את המכה.

מיני רפואות - הגמ' מבארת מהי רפואתם של עינבתא אבעבוע הדומה לענב (שיש בזה סכנה), וסימטא נפיחות, ומיחוש בפי הטבעת, וחולי האזנים.

כ"ח: מותר להעלות אזנים בשבת - שפעמים גידי האזנים יורדות למטה ומתפרקים הלחיים וצריך להעלותם. ללישנא קמא מותר להעלותם ביד אבל לא בסם, וללישנא בתרא מותר בסם ולא ביד מפני שעושה חבורה.

עין שמרדה מותר לכוחלה בשבת, ומותר לשחוק סממנים ולהביאם דרך רשות הרבים, מפני שהעין קשורה ללב ויש בזה סכנה, ודווקא שעינו נוטפת תמיד ריר או דמעות, או שיש לו כאב נעיצה ותחיבה או דם או חמימות, ובתחילת החולי, אבל בסוף החולי שכבר נתרפא ועדיין קודחת מעט או שרוצה להיטיב ראייתו, אסור.

מי שנשכתו צרעה, או שנתחב קוץ בבשרו, או שיש לו מוגלה, או שכואבת עינו, או שיש לו חולי חמה, יש בזה סכנה אם יכנס למרחץ, והגמ' מבארת מה רפואת חוליים אלו.

כ"ט. המקיז דם יאכל דג יום לפני ואחרי ההקזה, אבל ביום השלישי להקזה סכנה לאכול דג. והמקיז דם לא יאכל חלב גבינה ביצים ושחלים.

אונקלי והיינו תנוך שכנגד הלב שנכפף ומעכב את הנשימה, מעלים אותו בשבת.

הגמ' מבארת מה רפואת האונקלי, ושחפת שמחמת רוח.

י' דברים מרפאים את החולה מחליו ורפואתם רפואה - כרוב ותרדין ומי סיאח יבשה וקיבת ורחם בהמה ויותרת הכבד, וי"א

לרבי יוחנן (ללישנא קמא) כל מכה שמותר לחלל בשבילה שבת והיינו שיש בה סכנה אסור להתרפא ממנה ע"י עכו"ם, אבל אם אין בה סכנה מתרפאים, ולית ליה דרב יהודה שאוסר אפילו בריבדא דכוסליתא.

כ"ח. וללישנא בתרא אמר רבי יוחנן שכל **מכה של חלל** (שהיא בחלל הגוף) אסור, ונ"מ במכה שעל גב היד והרגל, שמחללים עליה שבת, ואינה מכה של חלל, דלישנא קמא אין מתרפאים, אבל ללישנא בתרא מתרפאים, שכיון שהסם נראה אם יראה שזה מזיק יעביר את הסם.

באיזה חולי מותר לחלל שבת

מכה של חלל והיינו מן השפתיים ולפנים, או מכה בגב היד והרגל, או מכה שצריכה אומדן שהיא מסוכנת עד כדי שצריך אומדן אם יחיה או לא, מחללים עליה את שבת. ואין גורסים מכה של חלל אינה צריכה אומדן.

אישתא צמירתא - חולי חמה דינה כמכה של חלל, ומחללים עליה את השבת.

מכה בכבי או בשיני (-כבי הם החניכיים ושיני הם השיניים), הגמ' מסתפקת אם מחללים עליה שבת כיון שהם מהשפתיים ולפנים, או שאין מחללים עליה שבת, שכיון שהם קשים זה נחשב כמכה חיצונית. ומהא דתני שהחושש בשיניו אסור לגמוע חומץ מפני שרבנן אסרו לעשות כל רפואה בשבת היכא דליכא סכנה, גזירה שמא יבוא לשחיקת סממנים, אין ראייה שאם כואב לו הרבה מותר, ד"ל שבכלל 'חושש' גם מכה שכואבת הרבה.

רבי יוחנן חלה **בצפדינא** - חולי השיניים, (סימן החולי הוא שיוצא דם מהשיניים כשמכניס דבר לפיו, וחולי זה נגרם מאכילת חיטים קרות בחורף, או שעורים חמות בקיץ, או משיוירי כסא דהרסנא - דג שטיגנו בשומן היוצא ממנו עם קמח), והלך להתרפא אצל מטרוניתא עובדת כוכבים, וביקש ממנה שתגלה לו מה הרפואה כדי לעשותה בשבת (אם יצטרך ואינו יכול לבוא אצלה מפני תלמידי בני כלה, לאחר שהיא עשתה לו רפואה זו בימים חמישי ושישי), ומותר לעשות רפואה זו בשבת, שכיון שהיא מתחילה בפה ונגמרת בבני מעיים הרי היא כמכה של חלל, ונשבע "באלוקי ישראל לא מגלינא", וגילתה לו, ולמחרת לימד בדרשתו את הרפואה, משום שלא נשבע שלא יגלה לישראל אלא לאלוקי ישראל, ואמר לה כך אחרי שגילתה לו כדי שלא יהיה חילול ד' שתחשוב שעבר על שבועתו. והא דשרי לרבי יוחנן

בנודות וקנקנים של עכו"ם, חרצנים וזגים, מוריים, וגבינת בין אונייקי. ודברים אלו אסורים משום איסור יין של עכו"ם, או משום תקרובת ע"ז, ויבוארו דיניהם להלן (כ"ט – ל"ה).

כ"ט: יין נסך – יין של עכו"ם שניסכו לעבודת כוכבים אסור בהנאה, דהוקש לזבח, וזבח הוקש למת, ומת הוקש לעגלה ערופה, ועגלה ערופה כתיב בה "כפר" דדינה כקדשים. וכתב רש"י שסתם יין של עכו"ם אסור שמא ניסכו לעבודת כוכבים.

חומץ של עכו"ם שהיה מתחילתו יין והחמיץ אסור בהנאה, אבל חומץ של ישראל שנתנו לעכו"ם א"צ להפקידו חותם בתוך חותם, דאין העכו"ם מנסכים חומץ, ודי בחותם אחד כדי שלא יחליפוהו לרע ממנו, דלא יטרח העכו"ם לסתור חותמו של ישראל ולזייף חותם בשביל להחליפו.

יין שנתבשל – יין של עכו"ם שנתבשל אסור, אבל יין מבושל של ישראל שנתנו לעכו"ם א"צ חותם בתוך חותם, דאין העכו"ם מנסכים יין מבושל, ודי בחותם אחד כדי שלא יחליפוהו, דלא יטרח העכו"ם לזייף חותם בשביל להחליפו, ואם נגע נכרי ביין מבושל אין בו משום יין נסך.

ל. אלונתית אין לקנותה מעכו"ם כיון שהיא עשויה מיין, אבל אלונתית כברייתא שקנאה העכו"ם מישראל כשהיא כבר עשויה מותרת דאין דרכם לנסך כך.

אלונתית היינו יין ישן ומים צלולים שנשאבו ועמדו בכלי יום או יומיים וסיננו את המים העליונים, ואפרסמון, שעושים ליציאה מבית המרחץ, ואסור לעשותה בשבת כיון שזה לרפואה להצטנן כשיוצאים מבית המרחץ. ואנומלין והיינו יין ודבש ופלפלין מותר לעשותה בשבת כיון שזה מיועד לשתייה.

דיני גילוי

יין מבושל אינו נאסר בגילוי.

יין מזוג (-שני חלקי מים וחלק אחד יין) לרבה ורב יוסף אין בו משום גילוי מפני שאין נחש שותה ממנו, ורב פפא אומר שבמזוג ואינו מזוג אסור, ומה שמצינו שנחש לא שתה יין שמזוג במעט מים, היינו משום שהיו שם בני אדם, ואינו מוסר נפשו בשביל כזה יין, ומה שמצינו שנחש מסר נפשו לשתות יין מזוג בהרבה מים, היינו דווקא באופן שהנחש עצמו מזוג, ורב אשי דוחה שאין לסמוך על תירוצים אלו לענין דבר ששייך בו סכנה, ורבא פוסק להלכה שייך מזוג אסור משום גילוי ומשום יין נסך, משא"כ יין מבושל.

מים מגולים ליד אדם ישן נחשבים מגולים, רב חלקיה רצה לומר שאם האדם ישן ליד המים ביום מותר, והגמרא דוחה שגם ביום אסור, דאין אימת הישן על הנחשים.

מי נכרים ומי אלמנה – רב לא היה שותה מים של נכרי מחשש שנתגלו, והיה שותה של אלמנה מפני שנוהגת כמו תחת בעלה. ושמואל היה שותה מים של גוי מפני שמכסה מחמת הלכלוך, ושל אלמנה לא היה שותה שמא היו מגולים, וללישנא בתרא גם של גוי לא היה שותה.

יין חד (טילא חריפא) (-מין יין חזק שאין טעמו טוב ומתוק אלא הוא כחומץ ומתוך חוזקו איש נחש שותהו) הגורם להתבקעות הנוד מרוב חוזקו, ולרב חמא היינו יין שהוסיפו בו פלפלין וסממנים ולכן הוא חריף) **מר** (ירנא -רע ומר, ולרב חמא היינו אפסניתין) **ומתוק** (העשה מהענבים שבראש הגפן שהוא מתוק מחמת השמש ושוב אינו הגון, ולרב חמא היינו מי בארג -משקה משובה, וכולם אין נחש שותה מהם, ורב חמא מפרש ג' דברים אלו לשבח), אין בהם משום גילוי.

יין קרינא שהובא מעסיא אין בו משום גילוי אלא במקומו, דבמקומו חמר מדינה הוא והנחשים רגילים בו.

יין שהתחיל להקרים (-להחמיץ, ואינו חומץ גמור), לרבא עד ג' ימים יש בו משום יין נסך ומשום גילוי, אבל אח"כ שנתקלקל הרבה לא, ולנהרדעי חוששים לגילוי גם אח"כ, מפני שלפעמים הנחש שותה ממנו.

ל: יין תוסס (-יין חדש מגיתו עד שהוא מחמיץ) אין בו משום גילוי, ושיעור התסיסה ג' ימים.

שחלים (קרטין טרופים בכלי ושחוקים ויש בהם מים או יין) אין בהם משום גילוי, ובני גולה נהגו בהם איסור, ואם יש בהם חומץ מותר, שאין הנחש שותה ממנו.

כותה הבבלי שנותנים בו פת מעופשת ומי חלב והוא חזק כחומץ, אין בו משום גילוי, ובני גולה נהגו בו איסור, ואם יש בו סימני ניקור כמו מקום נשיכת הנחש יש לחוש.

מים המטפטפים טיף אחר טיף בלי הפסק אין בהם משום גילוי מפני שהנחש שומע זאת ובורח.

פי תאנה שכשתולשים אותה נעשה לה פה קצר במקום עוקצה לשמואל אין בו משום גילוי, וכרבי אליעזר שמתיר לאכול תאנים וענבים בלילה משום שומר פתאים ד'.

ארס של נחש צעיר שוקע לקרקעית הכלי, מפני שהוא חזק וכבד, ונפקא מיניה שאפי' שתו מהחבית או אכלו מהאבטיח (מלון בלע"ז, וכשפותחים אותה לאכול קצת והיא עומדת מגולה אוכל ממנה נחש, והיא רכה והארס שוקע בה) ט' בני אדם ולא ניזוקו, לא ימשיכו לשתות או לאכול (וכמעשה שהיה שרק העשירי מת), ושל בינוני מפעפע, ושל זקן צץ, ולכן הראשון לא ישתה שמא היה נחש זקן, אמצעיים שמא זה נחש בינוני ומפעפע, והעשירי לא ישתה שמא שתה ממנה נחש בחור, שאף שכוחו של הנחש מתחזק בזקנותו (כמו דג וחזיר) מ"מ כח הארס נחלש.

מה יעשה עם מים מגולים – מים שנתגלו לא ישפכם ברשות הרבים שמא יעבור שם אדם יחף ויכנס הארס בין קשרי אצבעותיו וינקוב בבשר ושוב אין לו רפואה, ולא ירביץ בהם את הבית כדי שהעפר לא יעלה, ולא יגבל בהם טיט, ולא ישקה את בהמתו או את בהמת חבירו, (אבל חתול שלו מותר, דכחיש והדר בריא, ובשל חבירו אסור שמא ירצה למוכרו ויהיה כחוש ויפסיד), ולא ירחץ בהם פניו ידיו ורגליו לפי שיש שם פתחים וסדקים כמו בין אצבע לאצבע ובתוך הכף יש סדקים וכן באוזן ובשפתיים, ולאחרים רק מקום שיש בו סירטא (-סדק, שהארס מתעכב שם ואינו נופל מהר ונוקב בבשר) לא ישטוף, אבל גב היד והרגל מותר.

עוד בדין יין עכו"ם

ל"א. מתי יין עכו"ם נאסר

יין נסך – שנתנסך לעבודת כוכבים אסור בהנאה ומטמא טומאה חמורה במשא ואהל בכזית דאיתקש תקרובת עבודת כוכבים למת.

סתם יינם אסור בהנאה גזירה אטו יין נסך, ומטמא טומאת משקין כמשקין שנטמאו משרץ, ושיעורם לקבל טומאה הוא ברביעית הלוג ככל טומאת משקין, אבל אין מטמא אדם וכלים.

המפקיד יינו אצל עכו"ם לרבי יהודה בן בתירא אסור בשתיה ומותר בהנאה, (וכן המפקיד פירותיו אצל עכו"ם חושש בהם משום שביעית ומעשר מפני שהם חשודים להחליף). ולרבי אליעזר אם ייחד לו קרן זוית ומסר לו מפתח או עשה חותם, מותר אף בשתיה, (דס"ל שהקונה או השוכר בית בחצירו של עכו"ם ומילאהו יין ומפתח או חותם ביד הישראל מותר לשתות את היין, ולחכמים אסור לעשות כך ואם עשה כך מותר בהנאה). ונחלקו אמוראים כמו מי ההלכה, וללישנא בתרא תרוויהו כרבנן, דלר"א בחותם אחד נמי שרי, ונחלקו אם רבנן אוסרים בחותם בתוך חותם שזה טירחה גדולה לפותחם, והיינו שכפה מזרק על פי חבית ושרקו בטיט ודיבקו לדופני החבית, וחתם על הטיט, או שכפה סל על פי חבית מגופה והיא דבוקה בחבית והידדקו - שהסל נכנס בדוחק ואין נח ליטלו, או שהנוד בדיסקיא וחתומת פיו למטה בתוך דסקיא, או שכפף את הקשר לתוכו וצוררו וחתמו.

יין של כותים – מעיקרא היו אומרים שייך של עין כושי וברקתא אסור בין בחביות תפוחות בין בסתומות, דסברו שאע"פ שהכותים עצמם אינם מנסכים אין הכותים מקפידים על מגע עכו"ם גם בסתומות, והיו גרים בסמוך עובדי כוכבים, וכ"ש שביד עכו"ם צריך הכרת חותם, וחזרו לומר שפתוחות אסורות וסתומות מותרות, דבסתומות מקפידים על מגע עכו"ם, רבי זירא סובר שבדרך אסור גם בסתומות, ולרבי ירמיה אין ההתר בסתומות אלא בין הגיתות מפני שאז הוא מפחד שלא יקנו ממנו.

ל"א: השולח ציר או מוריס ביד עכו"ם אם מכיר חותמו וסתימתו ורואה שלא זייף מותר, ואם לאו אסור, ואף שאין דרך לשים יין בציר מפני שדמיו יקרים יותר, חוששים שהחליף בציר של דגים טמאים, ובמורייס שדמיו יקרים משל יין חוששים שיטול מורייס ויערב שם יין, אבל כותי אינו חשוד להחליף. ציר נעשה מזיעה של דגים הנכבשים במכבש ונעשה חזק כחומץ ומטבל בו, ומורייס מערבים בו קרבי דגים.

שיכר של עכו"ם

האיסור וטעמו – שיכר של עכו"ם אסור. לרבי יצחק הטעם משום חתנות שלא יהא רגיל לעשות אצלו משתאות ויתן עיניו בבתו, ולרב נחמן הטעם משום גילוי, (והיינו במקום שמצלילים את המים) – משהים אותם בכלי עד שיהיו צלולים, ומים יש בהם משום גילוי, שהרי בגיגיות או בחביות גם אנו לא מקפידים דקיימא לן שנחש לא שותה (שיכר), ואף בישן אסור אטו חדש. ורב שמואל בר ביסנא לא שתה יין במרגואן שישאל חשודים היו שלא היו מקפידים על יין עכו"ם, וגם שיכר לא שתה שמא ישתו גם יין. ולרבי חנינא ישן מותר בכל דבר מגולה, מפני שאין הארס מניחו ליישן אם היה בתוכו, וכן אם החמיץ מותר, מפני שאין הארס מניחו להחמיץ. רב מתיר לשתות שיכר, דס"ל שהטעם משום גילוי, ומרירות הכשות מחלישה כח הארס, אולם לאדם חולה זה מסוכן ואסור. ורב פפא שתה שיכר עכו"ם **בפתח החנות**, דס"ל שהטעם משום חתנות, ורב אחאי עשה הרחקה יתירא ושתה בביתו.

כל השקצים יש להם ארס אלא שאינו ממית, והגויים הנפוחים זה בגלל שהם אוכלים שקצים ורמשים וחביל גופייהו.

ל"ב. חומץ שיכר שנקנה מנכרי אסור, מפני שמערבים בו שמרים של יין נסך, אבל אם הנכרי מוציאו מהאוצר מותר, כיון שהוא מסריח ע"י שמרים.

חרס הדרייני

חרס הדרייני של נכרי אסור בהנאה, והיינו של הדריינס קיסר שהיה נוטל עימו כשיוצא בגייסות, שלקחו קרקע בתולה שלא עבדו בה מעולם שכוחה קיים ונותנת כוחה ביין ונעשה חזק, ועיבדה ונטעו בה גפנים, ושמו את היין בכלי חרס חדשים שהם בולעים כדי שיבלע היין בכלים, וכשהיו שמרים חתיכות מהחרס במים היה יוצא יין מזוג, ויין ראשון (-משובח) שלנו כמו המים ששרו בהם את החרס בפעם השלישית שלהם.

רוצה בקיומו על ידי (בשביל) דבר אחר – נחלקו רבי אלעזר ורבי יוחנן אם 'רוצה בקיומו על ידי דבר אחר' מותר או אסור, ונפקא מיניה אם מותר לסמוך כרעי המיטה בחרס הדרייני (כיון שאינו צריך ליין הנבלע בהם. תוד"ה והא) או שאסור, (והלכה כמי שאוסר).

והא דנודות של עכו"ם אסור לעשות מהם אוכף לחמור, למ"ד האוסר נחא, ולמ"ד המתיר אסור שמא יבקע נודו של הישראל, ויתפור מזה על גבי נודו ויתן יין העכו"ם טעם ביינו של ישראל. והא שמותר לקנות קנקנים של עכו"ם, למ"ד המתיר נחא, ולמ"ד האוסר צ"ל דשאני הכא שאין האיסור בעין.

דרדורין ורוקבאות של עכו"ם שכנוס בהם יין ישראל, אסור בשתיה ומותר בהנאה, ור"ג שתה מזה ולא הודו לו, ובברייתא אחרת איתא שהודו לו, והגמ' אומרת שסייעתו לא הודו לו אבל בנו הודה לו, או שזה מחלוקת אם הודו לו או לא.

עורות לבובין שחתוכים כנגד הלב בצורת ארובה אסורים בהנאה מפני שהיו מוציאים את הלב דרך נקב לעבודת כוכבים, ונאסר משום זבחי מתים, והאיסור הוא דווקא כשיש עליו גלד דם דידוע שמחיים נקדע (ולא לאחר הפשיטו אירע בו כך ולא לעבודת כוכבים), ואם מלחו אסור אף בלא גלד דם, דאימא מלחו העבירתו.

ל"ב: ולרשב"ג אינו אסור אלא כשהקרע עגול אבל משוך מותר משום שאין עושים כך לעבודת כוכבים, וכן הלכה.

בשר עכו"ם – בשר הנכנס לבית עכו"ם שהעכו"ם רוצה להכניסו מותר אם נטלו עם כניסתו לפני שהקריבוהו, והיוצא אסור בהנאה מפני שהוא כזבחי מתים, שא"א שאין כאן תקרובת עבודה זרה, והיינו כרבי יהודה בן בתירא דס"ל שתקרובת עכו"ם מטמאה באהל, דכתיב "ויצמדו לבעל פעור ויאכלו זבחי מתים" – מה מת מטמא באהל אף תקרובת עבודת כוכבים מטמאה באהל, וה"ה שלומדים שאסור בהנאה כמת. ולרבי אלעזר כל שחיטת עכו"ם אסורה, דסתם מחשבת עובד כוכבים לעבודת כוכבים וא"כ השחיטה היא תקרובתה.

מו"מ עם ההולכים לע"ז

עכו"ם ההולכים למקום העבודה זרה למרחוק (-תרפות) אסור לשאת ולתת עמהם, דאזיל ומודה לעבודת כוכבים, ועוד שהוא קונה ממנו לתקרובת עבודת כוכבים, ועם החוזרים מותר, דמאי דהוה הוה, אא"כ חוזרים חבורה ביחד, משום שדעתם לחזור.

ל"ג. ישראל ההולך למקום עבודה זרה, בהליכה מותר, דדילמא הדר ביה, ובחזרה אסור, דכיון שנמשך אחריה יחזור להודות לה, וב ישראל מומר אסור אף בהליכה, מפני שודאי ילך לשם.

עכו"ם ההולך ליריד (-שוק של עבודת כוכבים) מותר לשאת ולתת עימו בהליכה ובחזרה דלסחורה הוא הולך, ואין חוששים שמעותיו הם דמי עבודת כוכבים שמכר צלמים בשוק, דאמרינן שמכר שם גלימא או חמרא, אבל ישראל

שהולך לשם בהליכה מותר ובחזרה אסור, דאם היה רוצה למכור היה מוכר כאן.

כלים של עכו"ם ודרך הכשרתם

נודות עכו"ם של עור וקנקניהם של חרס שיש בהם יין ישראל אסורים בהנאה לר"מ, ולחכמים אין אסורים בהנאה. ובברייתא איתא שגרודים שאין בהם זפת חדשים מותרים (בנודות מותר גם אם היה בהם יין זמן מועט, דעור לא בלע בזמן מועט, אבל בחרס אסור אפילו אם היה בו יין זמן מועט, דחרס בלע לאלתר), וישנים או מזופפים אסורים, ישנים כיון שהיה בהם יין נסך זמן מרובה זה בולע, ובמזופפים הזפת בולע אפילו בפעם אחת.

ואם העכו"ם ריבבם ועיבדם (-התיך הזפת לתוכם) ונתן לתוכם יין בעוד שהזפת חם כדי ליטול מרירת הזפת, וישראל עומד על גביו, אין בהם איסור הנאה, לרב פפא אין ההתר אלא כשישראל נתן לתוכם את היין, ובעי אחר עומד על גביו שמא אגב טירדיה בנתינת היין לתקן הנוד לא שם לב שהעכו"ם מנסך, ולרב זביד אף בעכו"ם מותר, דנעשה כזורק מים לטיט דאותו יין הולך לאיבוד ובטל טעמו ושוב אינו פולט, כמים הניתנים בטיט שכלים מאליהם כשמתייבש הטיט כאילו לא היו, (ומ"מ עכו"ם ששם יין בבי מילחי (-כלי מלא מלח) של ישראל י"ל שהמלח נאסר, כיון שהיין לא הולך לאיבוד והוא נתן טעם במלח ואינו מתייבש).

הכשרת כלים שהיה בהם יין עכו"ם

ממלאם מים ומערה את המים אחרי מעת לעת, וכן יעשה ג' ימים, (וא"צ להניח את הכלים מול השמש. ל"ג:), וזה מועיל בין בכלים שעכו"ם גזל מישראל, בין בכלים שהיו מתחילה של עכו"ם, בין בנודות בין בקנקנים מחרס.

וכן יכול להכשירם ע"י נתינת ציר או מורייס שהם שורפים את היין הנבלע ומכלים אותו, והכשר זה מועיל לכתחילה.

ל"ג: וכן יכול להכניסם לכבשן האש בכדי שהזפת תנשור, או אפי' שהזפת תהיה רפויה. ואם הכניס לתוך הקנקנים קיסמים דולקים עד שנשרה הזפת, נחלקו רב אחא ורבינא אי מהני או לא, ולהלכה לא מהני. ולא דמי להחזירם לכבשן, דשם הסיקם מבחוץ ועד שנשרה הזפת נתלבן החרס, אבל כשהכניס האור בפנים מיד הזפת נושר. ומהא ששמעינן שחביות או קנקנים כיון שמכניסין לקיום לא סגי בהכשר בפנים, בין לשורפן בין לתת לתוכם מים חמים, דאפילו באור עצמו לא סגי, אבל אם אפשר לשרפן מבחוץ שרי, לפיכך צריך לערן מעת לעת כנ"ל או להשהותם עד שנים עשר חדש.

הכנסת שיכר בכלים של עכו"ם – לרב נחמן ורב יהודה אסור להכניס שיכר לכלי עכו"ם, ולרבא מותר מפני שהשיכר מבטל טעם היין, (וה"ה במים ושאר משקין חוץ מיין. תוד"ה שרא), ואין לחוש שבטעות יכניסו שם יין.

רב יצחק בר ביסנא היו לו כלים העשויים מגללי בקר שהיה בהם יין נסך, ומילאם מים

והניחם בשמש והם פקעו, ואמר לו רבי אבא שהיה מספיק למלאם מים ולא היה צריך להניחם בשמש.

כלי נתר העשוי מקרקע שחופרים שם צריך (מין מלח), אין לו טהרה עולמית מין נסך הנבלע בהם, דבליעי טובא.

עכו"ם שהכניס יין לכלים של ישראל לזמן מועט ולא לקיום, די שישכשך בכלי מים והכלי מותר.

כלים העשויים מאדמה אדומה או מאדמה קשה משכשכם במים ומותרים, כיון שאינם בולעים הרבה.

נוסות חרס ששתה בהם עכו"ם שזה דבר שאין מכניסו לקיום, אם הוא שתה בשימוש הראשון לכו"ע אסור דאידי דרכיכי בלעי, וצריך למלא בהם מים ג' ימים וכו"ל, ואם שתה בשימוש השני ללישנא קמא יש בזה מחלוקת וללישנא בתרא אסור לכו"ע, ובשימוש השלישי יש בזה מחלוקת, ולהלכה בראשון ובשני אסור ובשלישי מותר.

מאני דקוניא (-כלי חרס המצופים עופרת), אם הם חלקים והכלי לבן או שחור מותר, אבל ירוק אסור, משום שיש בו צריך, וי"א שאף ירוק מותר, וכל זה לגבי יין נסך מפני שתשמישו בצונן, (ולא מפני שהוא דרבנן, דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון), אבל לגבי פסח כיון שתשמישו בחמץ כל ימות השנה בחמץ ובלעי טפי, אף לבנים או שחורים אסורים, כיון דמדייתי מזיעים מבחוץ מחמת הבליעות שלהם, ואם יש בכלים בקעים וסדקים כולם אסורים.

ל"ד. כלי חרס אינו יוצא מידי דפיו לעולם דהא כתיב ביה "ישבר" – אין לו טהרה אלא שבירה. קנקנים של עכו"ם אסורים.

מתענים לשעות כגון שעדיין לא טעם מתחילת היום, ומשש שעות ולמעלה רוצה לקבלו עליו לתענית. ואם השלים מתפלל תפילת תענית.

משה שימש בז' ימי המילואים בחלוק לבן (ולא בבגדי כהונה שהרי הוא זר), וי"א שלא היה לו אימורא -שפה.

חרצנים וזגים (-פסולת של ענבים וגרעינים שבתוכם) **של עכו"ם** אסורים לר"מ אף בהנאה, ולחכמים רק לחים והיינו כל י"ב חודש אסורים בהנאה, אבל לאחר י"ב חודש מותרים אפי' באכילה.

וכן דורדיא דחמרא (-שמרים) של עכו"ם, וקנקני חרס, או אבטא (-חמת מעור עב) דטייעי (שהולכי דרכים נושאים אותה למרחוק, וצריך י"ב חודש משום דהוי כמכניסו לקיום), או פורצני (פסולת של ענבים) או קנקני חרס שחורים, מותרים לאחר י"ב חודש).

ל"ד: מוריים (-שמן של דגים) **של עכו"ם** אסור לר"מ אף בהנאה שמא עירב בו יין, (ולא עושים אותו

מדגים טמאים), ולחכמים אינו אסור בהנאה. ומוריים של אומן, בפעם הראשונה והשניה מותר, מפני שיש בו הרבה שומן ולכן לא שמים בו יין כי היין מקלקל אותו, אבל בפעם השלישית אסור, דכיון שאז אין בו הרבה שומן צריכים להכניס בו יין. ורבי אבא דמן עכו אמר לשמור ספינה שהביאה מוריים לעכו, ואין לחוש שהכניסו בה יין בספינה, שהרי היין שוה פי ארבעה מהמוריים, ואין לחוש שהכניסו בה יין בצור ששם היין בזול, כיון שיש שם עיקולי ופשורי ואין מושכי הספינה יכולים לבוא באותו הדרך.

חילק אומן דגי סולתנית שכשהם קטנים אין להם סנפיר וקשקשת ועתידה לגדול לאחר זמן הם טהורים, אמנם כיון שהעכו"ם מערבים עימה דגים טמאים אסורים, אבל אומן כיון שאינו מערב מותרים.

גבינת עכו"ם

להלן (ל"ה): יבואר שחלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו אסור באכילה, שמא מעורב בו חלב מבהמה טמאה. ובסוגיין יבואר האם עשיית הגבינה ע"י נכרי אוסרת את הגבינה, ולאלו חששות ניתן לחשוש בגבינה של עכו"ם, וכן יבואר הדין המיוחד ב'גבינת בית אוניקיי' שר"מ אוסרה אף בהנאה.

גבינת בית אוניקיי של עכו"ם - לחכמים אינה אסורה בהנאה, ולר"מ אסורה אף בהנאה (אמנם שאר גבינות מותרות בהנאה גם לר"מ), מפני שרוב העגלים של אותה עיר שמעמידים את הגבינה בקיבתם, נשחטים לע"ז, (אבל מיעוט אינו אוסר אף שר"מ חייש למיעוטא (ואומר שקטן וקטנה לא חולצים ולא מייבמים, שמא ימצאו סריס או איילונית), משום שביחד עם שאר בהמות שמעמידים בקיבותיהם שאינם נשחטים לעבודת כוכבים הוי מיעוטא דמיעוטא).

ואף לריש לקיש שסובר שהשוחט בהמה ואינו עובדה בשחיטה עצמה אלא שוחטה כדי לזרוק את דמה או להקטיר חלבה לעבודת כוכבים אינה נאסרת, דאין מחשבים מעבודה לעבודה, דאף שהשוחט ע"מ לזרוק את הדם בפיוגול נפסל הקרבן, לא ילפינן חוץ מפנים, (ורבי יוחנן אוסר, דס"ל מחשבין מעבודה לעבודה דילפינן חוץ מפנים), שאני הכא שהוא אומר שבגמר זביחה הוא עובדה, והיינו שהשחיטה עצמה היא לשם עבודה זרה, וזביחה היא עבודה חשובה כזריקה והיא אוסרת.

רבי ישמעאל שאל את רבי יהושע **מפני מה אסרו גבינות של עכו"ם** באכילה ולא בהנאה, לרבנן. ולחלב טמא לא חיישינן, דחלב טמא אינו עושה גבינה.

ואין לומר שאסורה מפני שמעמידים אותה **בקיבה של נבילה**, שהרי עולה חמורה מנבילה שהרי אסורה בהנאה ומועלים בה, ומ"מ י"א שמותר לגמוע את החלב כשהוא חי, ולחכמים אסור להנות מזה מדרבנן, אבל אין בזה מעילה, דאיסורי הנאה הפרש שלהם מותר, (מסברא שהרי לא ניחא ליה בנפחיה ולכן הפרש אינו חשוב שיחול עליו איסור, ומגזירת הכתוב דכתיב "ולא

יאכל את בשרו" – בשרו אסור אבל הפרש מותר).

רבי יהושע אמר שטעם האיסור **מפני שמעמידים אותה בקיבת עגלי עבודת כוכבים**, ולגבי עבודת כוכבים אף פרש אסור, (מסברא שהרי ניחא ליה בפרש כדי שיהיה נראה שמן, ולכן חל שם עבודת כוכבים על הפרש, ומגזירת הכתוב דכתיב "ולא ידבק בידך מאומה", ולכן המקדש בפרש זה אינה מקודשת). ורבי ישמעאל דחה דא"כ תהיה אסורה בהנאה, ואין לומר שמותרת בהנאה כיון שאין האיסור בעין, דמה שהקיבה מעמידה את הגבינה זה נחשב שהאיסור בעין.

ל"ה. ולא ענה לו רבי יהושע את הטעם האמיתי משום שזו גזירה חדשה, ואמר לו שאין לקרוא "כי טובים דודיך מיין", אלא "כי טובים דודיך מיין", שהרי בהמשך הפסוק נאמר "לריח שמניך טובים וכו' על כן עלמות אהבוך" ולשון זה לא שייך לומר לנקיבה, ומוכח שפסוק זה אמרה כנסת ישראל לשכינה, שערבים עליה דברי סופרים יותר מיינה של תורה. וכוונתו היתה לרמוז לו את הפסוק "ישקני מנשיקות פיהו", שיחשוק שפתותיו ולא ישיב על גזירה חדשה זו עד י"ב חודש, שמא יש אדם שלא יסכים עם הטעם ויבוא לזלזל בגזירה, אבל כשלא יודעים את הטעם יסברו שרבנן ראו דנפק מינה חורבה ואנן הוא דלא בקיאינן בטעמא. (לריח שמניך טובים - תלמיד חכם דומה לצלוחית פלייטין, שריחה נודף דווקא כשהיא מגולה כשמלמד תורה לתלמידים אז יצא לת"ח שם, וכשהוא מלמד מתגלים לו דברים מכוסים (מעצמם בלי טורח כשהוא מלמד), דכתיב "עלמות אהבוך", ומלאך המות אוהבו, ונוחל עולם הזה ועולם הבא. ל"ה:).

טעם האיסור למסקנה-

לרבי יהושע בן לוי הטעם **משום ניקור**. ורבי ירמיה מקשה שא"כ יבשה או ישנה תהיה מותרת, שהרי כל דבר שנתגלה ויבש או ישן אין בו משום גילוי, לפי שאין הארס מניחו לייבש או ליישן.

לרבי חנינא הטעם משום שודאי **נשאר צחצוחי חלב** בין הגומות של הגבינה, וחלב שחלבו עכו"ם אסור אם לא ראהו ישראל בזמן החליבה שמא עירב בו חלב טמא שהוא אסור מן התורה, וחלב טמא אינו נעשה גבינה.

לשמואל הטעם מפני שמעמידים אותה **בעור קיבת נבילה** ועור אינו פירשא ואסור, אבל הקיבה עצמה חלב קרוש הכנוס בה מותרת דפירשא בעלמא הוא, ומה ששנינו שקיבת עכו"ם שהיא נבילה אסורה, היינו כרבי ליהושע לפני שחזר בו (ומשנה לא זזה ממקומה הואיל וכבר נשנית).

ל"ה: לרב מלכיא הטעם מפני שמחליקים פניה בשומן חזיר.

לרב חסדא הטעם מפני שמעמידים אותה בחומץ.

לרב נחמן בר יצחק הטעם מפני שמעמידים אותה בשרף הערלה, ואף לרבי יהושע שהמעמיד בשרף הערלה מותר, היינו דווקא בשרף היוצא מהעלים או מהענפים, אבל בשרף הפירות (אפי' פגין) אסור.

הגמ' שואלת למה לרב חסדא ולרב נחמן בר יצחק אינה אסורה בהנאה.

דברים של עכו"ם שאסורים באכילה ומותרים בהנאה

במתני' לעיל (כ"ט): נתבאר אלו דברים של עכו"ם אסורים באכילה ובהנאה, וכגון יין נסך, (ויש דברים שנחלקו תנאים אם הם אסורים בהנאה), ובמתני' דהכא יבואר אלו דברים אסורים חכמים רק באכילה (חליבת עכו"ם, פת, שמן, בישולי עכו"ם, וכו'), ויבוארו הדברים להלן (ל"ה: - ל"ט: ואח"כ יבואר אלו דברים של עכו"ם לא נאסרו כלל), ומדוע אסרו חכמים כל דבר, ובאיזה אופן דברים אלו נאסרו.

חלב שחלבו עכו"ם ואין ישראל רואהו, אסור באכילה ומותר בהנאה, ואין טעם האיסור שמא הוא מבהמה טמאה, שהרי חלב טהור הוא לבן וטמא הוא ירוק, אלא החשש הוא שמעורב בו חלב טמא, ולכן אף אם עושה ממנו גבינה (שחלב טמא אינו נעשה גבינה), מ"מ חוששים שבשאר החלב מעורב חלב טמא, ולפי זה ס"ד שגבינה מותרת, ואי בעית אימא אף אם נעשה גבינה נשאר בו חלב טמא בין הגומות וא"כ גם גבינה אסורה.

פת עכו"ם-

פת עכו"ם אסורה באכילה ומותרת בהנאה, וטעם האיסור הוא משום בנותיהם. (ולהלן יבואר שי"א שטעם האיסור כדי שלא יבואו לעבודה זרה).

העם היו סבורים שרבי התירה, ללישנא קמא רבי תמה על טעם האיסור אבל לא נתכוין להתיר, דסבר שבשדה היה אפשר להתירה דליכא למיחש לאמשוכי דאקראי בעלמא הוא, ולרב יוסף רבי שאל אם יש פת פלטר, וכוונתו היתה לפת של פלטר ישראל, ודעת רבי חלבו שאפי' למ"ד שכוונת רבי היתה לפת פלטר של עכו"ם, אין ההתר אלא כשאין פלטר ישראל, ולרבי יוחנן אין ההתר אלא בשדה ולא בעיר, משום חתנות. ואיבו אכל בשדה, ואמר רבא לא תשתעו בהדיה (והב"ח מביא גירסא לא תשתעו מיניה, והיינו שלא לומר הלכה בשמו), דקאכיל לחמא דארמאי.

ל"ו. שמן עכו"ם-

במתני' איתא ששמן עכו"ם אסור באכילה ומותר בהנאה.

לשיטת רב דניאל גזר עליו, דכתיב "וישם דניאל אל ליבו אשר לא יתגאל בפת בג המלך

וביין משתיו", משתיו לשון רבים כולל יין ושמן, וס"ל לרב שדניאל אסר לכולם, אך לא אסר אלא בעיר משום חתנות, ובגזירת י"ח דבר אסרו אף בשדה. (וכן אסרו פת ויין ובנותיהן של עכו"ם).

לשמואל דניאל אסר רק לעצמו, וטעם האיסור הוא מפני שכלים אסורים פלטו לתוכו מבליעתם.

רבי יהודה [הנשיא] ובית דינו התירו את השמן, ואין הכונה לרבי יהודה הנשיא בנו של רשב"ג, אלא הכונה לרבי יהודה נשיאה שהיה בנו של רבן גמליאל בן רבי, והוא היה בימי האמוראים, (וכדלהלן), ואף שאין בי"ד יכול לבטל דברי בי"ד חבירו אא"כ הוא גדול ממנו בחכמה ובמניין, וביותר שהרי גזירת י"ח דבר אפי' אליהו ובית דינו אין יכולים לבטל (וקושיא זו קשה גם לפי רב. תוד"ה ורבי), לשמואל קסבר נותן טעם לפגם מותר, ולרב כאן היו יכולים לבטל כיון שלא פשט האיסור - עדיין לא החזיקו רובם באותה הגזירה לנהוג בזה איסור, וסמכו על דברי רשב"ג ורבי אלעזר בר צדוק שאמרו שאין גוזרים גזירה על הציבור אא"כ יכולים רוב הציבור לעמוד בה, דכתיב "במארה אתם נארים" - אתם מקבלים עליכם גזירה בארור ובקללה ונאסר עליכם, ואח"כ) ואותי אתם קובעים (-גוזלים, שאתם נהנים מאותו איסור) הגוי כולו", - בעינן גוי כולו.

ל"ז: גזירת בנות עכו"ם- י"מ שגזרו שבנותיהן יהיו נדות מעריסתן - מקטנותם כשהן שוכבות בעריסה, וי"א שטעם הגזירה משום עבודת כוכבים, שגזרו על פיתם ושמןם משום יינם שהיין בוער בו ומביאו לידי בנותיהן, ועל יינם משום ע"ז, ועל בנותיהם כדלהלן. דהנה אם הם מז' אומות אסורות מדאורייתא ב"לא תתחתן בהם", ומה שגזרו בגזירת י"ח דבר על בנותיהן היינו על שאר אומות. ולרשב"י שאוסר שאר אומות מדאורייתא דכתיב "כי יסיר" לרבות כל המסירין, צ"ל שהגזירה כאן היא לאסור יחוד עם עובדת כוכבים, דאין לומר שאין איסור ביאה בעובדת כוכבים אלא בדרך חתנות ורבנן גזרו על דרך זנות, שהרי כבר בית דינו של שם אמרו "הוציאוה ותישרף" על זנות. ואין לומר שאין האיסור אלא בעכו"ם הבא על בת ישראל, כיון שהיא נמשכת אחריו, ולא על ישראל הבא על עובדת כוכבים, שהרי הלכה למשה מסיני שהבעול ארמית קנאים (-בני אדם המקנאים קנאתו של מקום לנקום נקמותיו) פוגעים בו, וכמעשה שהיה בזמרי וזובי, ואף שזה רק בפרהסיא כמו אותו מעשה, מ"מ בית דין של חשמונאי גזרו שהבא על עובדת כוכבים חייב משום נשג"א נדה דרבנן (דמן התורה הרי היא כבהמה), שפחה, גויה (כאילו מתחתן בה דרך אישות), ואשת איש (דבעולת בעל יש להם, דכתיב "והיא בעולת בעל"), וישראל הרגיל בכך הואיל ובא עליה בנדתה יבוא לבעול נדה ישראלית, ויבוא לישא שפחה ועובר משום "לא יהיה קדש", ויבוא לישא עובדת כוכבים ועובר משום "לא תתחתן", ויבוא לבעול אשת איש ישראל,

וי"א משום נשג"א זונה (אם הוא כהן), ואין לומר שבגזירת י"ח דבר גזרו גם על היחוד, שהרי גזרו על היחוד במעשה אמנון ותמר, ובהכרח צ"ל שמדאורייתא אסור רק יחוד באשת איש (דכתיב "כי יסיתך אחיך בן אמך" והרי גם בן אב יכול להסית, אלא לומר שבן מותר להתייחד עם אמו ולא עם שאר עריות), ודוד גזר באותה שעה של מעשה אמנון ותמר לאסור יחוד עם פנויה ישראלית, ותלמידי ב"ש וב"ה גזרו על יחוד עם עובדת כוכבים.

תינוק עכו"ם מטמא בזיבה מדרבנן אפילו אם לא ראה זיבה, כדי שלא יהיה תינוק ישראל רגיל אצלו במשכב זכור. לרבי הוא מטמא כבר מבן יומו, ולרבי חייא מבן ט' שנים ויום אחד שהוא ראוי לביאה שהרי גזירת זיבה היא משום ביאה, ואמר רבי הנח דברי ואחוז דברי רבי חייא, ולפי זה גם תינוקת בת ג' שנים ויום אחד מטמאה בזיבה כיון שאז היא ראויה לביאה, (וקמ"ל) שהיא מטמאה בגיל זה אע"ג דלא ידעה לארגולי דאינה ערמומית עד שתהא בת ט').

ל"ז. רבי יהודה נשיאה התיר שמן עכו"ם, ולא רצה להתיר פת כדי שלא יקראו לו בי דינא שריא, כמו שקראו יוסף שריא מפני שהעיד רבי יוסי בן יעזר איש צרידה שאיל קמצא טהור (יבואר להלן). וכן משקה בית מטבחיא (-הדם והמים שבבית המטבחים שבעזרה) טהורים ולא גזרו עליהם טומאת משקין, והנוגע במת טמא [טומאת שבעה רק בחיבורים, ולרבא התיר להם ספק טומאה ברה"ר], וגם רבי יהודה נשיאה התיר כבר ב' דברים, שהרי התיר גט שכתוב בו אם לא באתי מכאן ועד י"ב חודש וכדלהלן, ולכן לא רצה להתיר פת עכו"ם, כדי שלא יקראו לו בי דינא שריא.

הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן ועד י"ב חודש ולא אמר מעכשיו, ומת בתוך י"ב חודש, אינו גט, דמת אינו יכול לגרש, והיא זקוקה ליבם אם אין לו בן, ולרבי יהודה נשיאה הוי גט, דס"ל כרבי יוסי שזמנו של שטר מוכיח עליו שכוונתו שיחול מעכשיו אם לא יבוא, (ורבי יוסי מייירי בכותב כל נכסיו לבנו לאחר מותו, שלת"ק צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה, דלהוי משמע גופא מהיום שלא יהיה רשאי למזכרם, ופירא לאחר מיתה, ואם לא כתב מהיום אלא לאחר מיתה לא אמר כלום, ויירשו אחיו עמו, ובעל חוב שהלוה אחרי נתינת המתנה גובה את חובו. ולרבי יוסי א"צ לכתוב 'מהיום', דלהכי כתיב זמן בשטר לומר מעכשיו תהא מתנה מגופה של קרקע ופירות לאחר מיתה, דאי לא בעי למיתב ליה אלא לאחר מיתה למה כתב זמן בשטר, והכא נמי זמנו של גט מוכיח דכוונתו מעכשיו יהא גט אם לא באתי, ותנאה בעלמא הוא וכי לא אתא נתקיים התנאי, ולא הודו לו כל שעתו -) כל ימיו נחלקו עליו, וי"א כל סייעתו. ואם אמר מעכשיו לכו"ע הוי גט. והגמרא מסתפקת (במעכשיו או לרבי יוסי) אם האשה מותרת לאלתר, שהרי ודאי לא יבוא, או שהיא

מותרת רק לאחר י"ב חודש, שאז התקיים התנאי, וגזרין מות אטו לא מות. תוד"ה לאלתר. לאב"י אם נתן גט לכשתצא חמה מנרתיקה ומת לכו"ע לא הוי גט אם מת בלילה, ואף לרבי יוסי דהוי כאילו כתב מהיום, הרי בכתב מהיום ולאחר מיתה הוי ספק גט, דהוי ספק אם לאחר מות זה תנאי או חזרה, (ולא דמי למתנה שמפרשים כוונתו גופא מהיום ופירות לאחר מיתה, דבגט ליכא למימר הכי), ואם אמר ע"מ שתצא חמה מנרתיקה (וה"ה הכא אם אמר ע"מ שלא אבוא כל י"ב חודש) לכו"ע הוי גט למפרע, דכל האומר ע"מ כאומר מעכשיו אם יתקיים התנאי, והמחלוקת היא כשאמר אם תצא חמה מנרתיקה ומת בלילה, (וה"ה הכא אם אמר אם לא באתי), אם אומרים שזמנו של שטר מוכיח עליו או לא.

איל קמצא דכן - לרב פפא היינו שושיבא חגב שראשו ארוך, ולעולא היינו סוסביל, ויוסי בן יועזר (הנ"ל) התיר בראשו ארוך, דכתיב בסימני חגבים טהורים "את אלה מהם תאכלו, את הארבה למינו ואת הסלעם למינהו ואת החרגול למינהו ואת החגב למינהו" וכולם אין ראשם ארוך, ודריש כלל ופרט וכלל, ולא ראי ארבה כראי סלעם וכו' הצד השווה שבהן שיש להן ד' רגלים ד' כנפים ויש להן קרסולין וכנפיו חופין את רובו אף אני אביא כל שיש לו ד' סימנים הללו, ורבנן אסרו דדרשי כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט. וי"א שאם ראשו ארוך אסור לכו"ע, ונחלקו היכא שכנפיו חופים את רובו ע"י הדחק אם הוא טהור ומותר באכילה, או דבעינן רובא דמינכר - רוב הנראה לעיניים.

ל"ז: משקה בית מטבחיא דכן (טהור) - לרב טהור ממש, דס"ל שטומאת משקין דרבנן (והא דכתיב "וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא" היינו שמשקין מכשירים לקבל טומאה), ולא גזרו במשקה בית מטבחיא. ולשמאל אינו מטמא אחרים, אבל הוא נטמא מאחרים, דס"ל שטומאת משקין עצמם זה דאורייתא, ורק לטמא אחרים זה דרבנן, ובזה לא גזרו במשקה בית מטבחיא.

טומאת הנוגע בטמא מת - הנוגע במת טמא מדאורייתא דכתיב "וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב או במת" וכו', וגם הנוגע במה שהטמא נגע בו הוא טמא, דכתיב "וכל אשר יגע בו הטמא יטמא", אמנם דווקא הנוגע בחיבורים בשעה שהוא נגע במת טמא טומאת שבעה, אבל שלא בחיבורים - לאחר שעזב את המת) מדאורייתא טמא טומאת ערב, דכתיב "הנוגע במת לכל נפש אדם וטמא שבעת ימים" וכתב "וכל אשר יגע בו הטמא יטמא" ומשמע טומאת שבעה כטומאת מת, וכתב "והנפש הנוגעת תטמא עד הערב", ובהכרח שיש חילוק בין טומאה בחיבורים לטומאה שלא בחיבורים, וחכמים גזרו שאף שלא בחיבורים יטמא טומאת שבעה. ועל זה בא רבי יוסי בן יועזר ואוקמה אדאורייתא.

ולרבא רבי יוסי בן יועזר לא איירי בהכי, אלא הוא התיר ספק טומאה ברשות הרבים, דכיון דמסוטה ילפינן דכתיב "ונסתרה והיא נטמאה" מפיק ליה בלשון טומאה לומר שעל הספק אסורה, ומכאן לומדים ששרץ מטמא מספק, אינו אסור אלא ברשות היחיד שהרי אין סתירה ברשות הרבים, וה"ה טומאת ספק בשרץ אינה אלא ברשות היחיד ולא ברה"ר, ורבי יוחנן אמר שזה הלכה ואין מורין כן כדי שלא יזלזלו יותר, ויוסי בן יועזר הוא שהורה לעשות כך, ונעץ קורות לומר עד כאן רשות הרבים, ועד כאן בבקעה שבעל השדה מקפיד בדריסת הרגל, או אחרי ד' אמות הסמוכות לרשות הרבים רשות היחיד. (ורבי ינאי אמר לגבי ספק טומאה ברה"ר שכיון שיש נהר שיטבלו).

בישולי עכו"ם

חכמים אסרו לאכול דבר שנתבשל ע"י עכו"ם, (י"א כדי שלא יהא רגיל לאכול אצלו ויאכילנו דבר טמא, וי"א כדי שלא יבואו להתחתן עם בנותיהם). ולהלן (ל"ז: - ל"ח:): יבואר באלו דברים נאמר האיסור, ובאלו דברים ואופנים הדבר לא נאסר.

שלקות של עכו"ם (-דבר שבישלו עכו"ם ואפי' בכלי) אסורים באכילה ומותרים בהנאה, והאיסור הוא מדרבנן כדי שלא יהא רגיל אצלו במאכל ובמשתה ויאכילנו דבר טמא, ובמתני' פירש רש"י שכל דברים אלו נאסרו משום חתנות, ואסמכה אקרא דכתיב "אוכל בכסף תשביריני ואכלתי, ומים בכסף תתן לי ושתיתי" - מה מים שלא נשתנו אף אוכל שלא נשתנה. אבל אין לומדים מפסוק זה שאסור מדאורייתא, ובעינן דומיא דמים שלא נשתנו שהרי חטים ועשאן קליות מותרים, דא"כ חטים וטחנם יהיו אסורים, ותניא חטים ועשאם קליות והקמחים והסלתות שלהם מותרים, ואין לומר שנאסר רק דבר שנשתנה ע"י האור, דהא לא כתיב בפסוק אור.

ל"ח. באיזה דבר אין איסור בשולי עכו"ם - בסורא מתנו שכל דבר הנאכל כמות שהוא חי אין בו משום בישולי עכו"ם. ובנהרדעא מתנו שכל דבר שאינו נאכל על שלחן מלכים ללפת בו את הפת אין בו משום בישולי עכו"ם. ונ"מ בדגים קטנים וארדי ודייסא שאינם נאכלים חיים ואינם עולים על שלחן מלכים.

אמנם דגים קטנים מלוחים (שבישלם העכו"ם אחרי שנמלחו ע"י ישראל תוד"ה דגים) אין בהם משום בישולי עכו"ם דהם נאכלים חיים מחמת מלחן, ואם צלאם העכו"ם מותרים, ואפשר לעשות בהם עירוב תבשילין, אך אם עשאם כסא דהרסנא (שטיגן במוריים שומן דגים עם קמח) אסור אף שהמוריים נאכל כמות שהוא חי, כיון דקימחא עיקר והקמח אינו נאכל חי.

אם העכו"ם לא התכוון לבשל, כגון שחרך ראש בהמה, מותר לאכול אפי' את ראש אוזן הבהמה שהוא ממנה להצלות, כיון שלא נתכוון לבשל, וכן אם עכו"ם הצית אור באגם החגבים

שנתרככו ונתבשלו מחמת האור (וחגב אינו טעון שחיטה) מותרים אם הוא יודע שהם כשרים, ואין חילוק בין עכו"ם לישראל, וכן אם העכו"ם זרק יתד לתנור לייבשו והטמין בה ישראל דלעת חיה לפני שהעכו"ם הסיק את התנור, אין בזה משום בישולי עכו"ם, כיון שכוונתו לחזק את הכלי ולא לבשל דאין בישול בכלים.

קירוב בישול ע"י עכו"ם - ישראל שהניח בשר על גבי גחלים מותר לעכו"ם להופכו כדי לקרב את בישולו, או להגיס בקדירה, אם התבשיל היה מתבשל בלאו הכי, אבל אם בלא שהפכו לא היה מתבשל אסור.

מאכל שנתבשל כבר כמאכל בן דרוסאי (ליסטים היה ואכל כל דבר המבושל קצת) אין בו משום בישולי עכו"ם, והיינו אף שהוציאו ישראל והכניסו עכו"ם לתנור, אבל אם לא הוציאו בלאו הכי מותר כיון שהעכו"ם רק קירב את בישולו וכנ"ל.

ל"ח: בישול ע"י ישראל ועכו"ם יחד - עכו"ם שהניח תבשיל ע"ג האש ובא ישראל והפכו מותר, ואינו אסור אלא כשתחילתו וגמרו ע"י עכו"ם, וכן בפת אם העכו"ם הסיק את התנור וישראל הכניס את הפת, או איפכא, או שהעכו"ם גם הסיק וגם הכניס והישראל חתה מעט שהחיתוי מחמם ומוציא את חום הגחלים, מותר.

דג מליח שנמלח ע"י עכו"ם, ובמליחתו הוא נאכל בלא בישול, לחזקיה ובר קפרא מותר דאין זה בישול, ולרבי יוחנן אסור דזהו בישול.

ביצה שצלאה עכו"ם לחזקיה ובר קפרא מותר כיון שהעכו"ם נגע רק בקליפה, ולרבי יוחנן אסור, וכן מבואר בברייתא. ורב חייא פרוואה פסק לבני ריש גלותא לקולא, דאין דבריו של אחד במקום שניים, ורב זביד אסר בשם אב"י, והשקוהו הנך דבי ריש גלותא דלא הוו מעלי חומץ לפי שהיה מחמיר עליהם, ולא הוו מעלי, ונח נפשיה.

קפריסין וקפלוטות שבישלם עכו"ם מותרים, דדרך לאוכלם חיים. הקפריסין הם שומר לפי הצלף, וקפלוטות זה כרת.

חמין וקליות של עכו"ם מותרים דלא נשתנו מברייתן.

המלטיא של עכו"ם מותרים, והיינו מאכל שהובא ממצרים שהיו מביאים זרע כרפס וזרע פשתן וזרע תלתן, ושורים את כולם במים פושרים עד שהם צומחים, ומביאים כדים חדשים עם מים ושמים שם גרגישתא ומניחים עליה את מה שגדל, ונכנסים לבית המרחץ וכשיוציאים זה כבר ראוי לאכילה, והיו מצננים גופם עי"ז, ולרבי חנינא זה שקר, או שזה ע"י כשפים.

כוספן (-פסולת תמרים שעשו מהם שיכר) של עכו"ם, אם הוחמו ביורה גדולה אסורים משום חשש שקיבלו טעם מדבר איסור, אבל אם הוחמו

ביורה קטנה שאין ראש ציפור דרור יכולה להכנס לתוכה מותרים, דאין חתיכת איסור קטנה מזה, ולמ"ד נותן טעם לפגם מותר, מותר גם ביורה גדולה, דכל גיעולי נכרים הם נותן טעם לפגם, שהרי האיסור התבשל אתמול וכבר הופג טעמו ונפסל בלינה, חוץ מקדירה בת יומא שזה נותן טעם לשבח ואסור.

שמן מבושל של עכו"ם לרב ששת אסור, ולרב ספרא אין לחוש שנתערב שם יין מפני שזה מסריח, ואין בזה משום בישולי עכו"ם מפני שהוא נאכל כמות שהוא חי, ואין בזה משום גיעולי עכו"ם מפני שזה נותן טעם לפגם.

תמרים שבישולם עכו"ם - אם הם מתוקים מותרים שהרי הם נאכלים חיים, ואם הם מרים שהבישול ממתקם או מצינעא שנאכלים חיים ע"י הדחק, אסורים.

שתייתא (-תבשיל העשוי מקמח קליות שיבשו בתנור), ללישנא קמא אם הוא עשוי מחיטים ושעורים מותר דאין דרך לתת שם חומץ, ואם הוא עשוי מעדשים שלפי שהם מתוקים יותר מדאי נותן שם חומץ, אסור, ואם נתן בעדשים מים, לרב מותר, ולאבוה דשמואל וללוי אסור משום גזירה. וללישנא בתרא אף בהוסיף מים אסור לכו"ע, ונחלקו בשל חיטים ושעורים אם גוזרים או לא. והאידינא לית דחש לאבוה דשמואל ולוי.

כבשים של עכו"ם (שכבשו דגים או ירק או ראש ורגלים של בהמה), אם דרך לתת לתוכם יין וחומץ אסורים באכילה ומותרים בהנאה. ואם ידוע שנתנו לתוכם יין, לחזקיה אסורים בהנאה כיון שהיין ניתן למתק את הטעם, (משא"כ מורייס שמותר בהנאה לרבנן אע"פ שרוב העולם שמים בו יין, מפני שהיין ניתן להעביר זוהמא של הדגים, והוי כמאן דאזיל לאיבוד), ולרב יוחנן אף בידוע מותר בהנאה, ואף לר"מ שאוסר מורייס בהנאה, התם ידיע ממשו שהרי מטבילים בו והרוטב נאכל והיין נאכל עימו, כאן דלא ידיע ממשו דאין אוכלים את הרוטב אלא את הירק, ולא הכניסו את הירק לתוכו אלא כדי להתקיים.

אכילת דגים שנקנו מעכו"ם

וסימני טהרה

להלן יבואר באלו אופנים אסור לאכול דגים שנקנו מעכו"ם מחשש שיש שם דגים טמאים, וכן יבוארו דיני סימני טהרה בדגים.

ל"ט. טרית טרופה (-דגים קטנים מלוחים

שנטרפו ואין הדגים ניכרים) של עכו"ם אסורה באכילה, דחיישינן שיש שם דגים טמאים, (אבל באינה טרופה מותרת, מפני שאין דגים טמאים שדומים לטהורים), ומותרת בהנאה.

ציר של עכו"ם שאין בו דגה כלבית השוטטת בו, אסור באכילה ומותר בהנאה, דדרך הכלבית להוצר מאיליה בתוך דגים טהורים, והיא עצמה טמאה, ובתוך דגים טמאים אינה נוצרת.

סולתנית של עכו"ם אסורה באכילה אע"פ שהיא דג טהור (שאף שאין לה סנפיר וקשקשת הם עתידים לגדול לה לאחר זמן), כיון שעולים עימה דגים טמאים, ואיכא למיחש לאחד מאלף דדמו לה ולא מינכרי, והיא אסורה אע"פ שאינה טרופה, ומותרת בהנאה. ודגי סולתנית הבאים מנהר בב, בזמן רבי אבהו היו מותרים, שאף שאנו רואים שדג טמא יכול להיות בנהר הזורם בחוזק אע"פ שאין לו חוט השדרה, וכן יכול להיות במים מלוחים אע"פ שאין לו קשקשים, מ"מ בנהר זה לא מצויים דגים טמאים, מפני שהטיט שבו אנו מגדל דגים טמאים, אמנם בזמן רבינא היו אסורים, כיון שנהר גוזא ונהר גמדא נשפכים לשם. ורבה בר בר חנה לא אכל סולתנית כששמע שמכנים אותה בשם דג טמא והבין שיש בה דבר טמא, ובאמת בבוקר מצא בה דבר טמא, וקרי אנפשיה "לא יאונה לצדיק כל און".

סימני טהרה בדגים - סולתנית ועפיץ אין להם סנפיר וקשקשת אך עתידים לגדול לה אח"כ, ולכן דגים אלו מותרים, וכן דגים שיש להם עכשיו סנפיר וקשקשת ועתידים להשיר בשעה שעולים מן הים מותרים, כגון אקונס ואפונס כטספטייס ואכספטייס ואוטנס.

רבי אבהו הכריז בקיסרי **שקירבי** (-שומן) ו**ביצי הדגים** מותר לקנותם מכל אדם, דחזקתם שבאים מפלוסא ואספמיא ואין דגים טמאים מצויים שם.

מיני דגים האסורים והמותרים - חמור ים מותר, ושור ים אסור. שפר נונא מותר, וקדש נונא אסור, וי"א שקבר נונא אסור. ור"ע התיר דג הדומה לחיפושא כשהכניסו לסל וראה בו קשקשים דקים. ורב פפא התיר דג הדומה לצלופח כשהחזיקו מול השמש וראה בו קשקשים דקים. ורב אשי התיר דג הדומה לשפרנונא, כשחיככו בספסלים לבנים וראה בו קשקשים שחורים.

קורט של חלתית של עכו"ם אסור באכילה (ומותר בהנאה), משום שחותכים אותו בסכין, ואגב חורפיה השמנונית נותנת טעם לשבח.

נאמנות בני ביתו של חבר-

מותר לקנות חלתית מחבר, ואם מת מותר לקנות מעבדו, דעבדו של חבר הרי הוא כחבר.

אשת חבר ועבד חבר הרי הם כחבר, וחבר שמת אשתו ובניו ובני ביתו הרי הם בחזקתם עד שיחשדו, (ולכן מותר לקנות תכלת מאשתו של חבר שמת), וחצר שמוכרים בה תכלת הרי היא בחזקתה עד שתפסל.

אשת עם הארץ או בתו שנישאת לחבר, וכן עבד עם הארץ שנמכר לחבר, צריכים מתחילה לפני שיהיו נאמנים לכל דברי חברות לקבל דברי חברות שיאכלו בטהרה ויעשרו פירות וכדו', אבל אשת חבר או בתו שנישאת לעם הארץ, או

עבד חבר שנמכר לעם הארץ, לר"מ א"צ לקבל דברי חברות, ולרבי יהודה ורבי שמעון בן אלעזר צריכים לקבל דברי חברות.

ל"ט: איזה סימן צריך לתת בדברים

הנשלחים - לרב חתיכת דג ובשר שאין בהם סימן, ויין ותכלת (וסימנם חבי"ת), אסורים אם שלחם ביד עכו"ם ויש בהם רק חותם אחד, שכיון שדמיהם יקרים טרח ומזייף להחליפם ועל היין לנסכו, וחלתית ומורייס פת וגבינה (וסימנם חמפ"ג), וכן חלב, מותרים בחותם אחד, (מפני שאינו טורח לזייף בשביל רווח קטן), ואין לחוש בפת לאיחלופי, מפני שההבדל בין פת חמה לפת קרה או בין פת חיטים לפת שעורים ניכר, ולפת דומה אין לחוש, דכיון דאיכא חותם אחד לא טרח ומזייף. ולשמואל חתיכת בשר או דג שאין בהם סימן, ויין ותכלת אסורים בחותם אחד, ומורייס חלתית וגבינה מותרים בחותם אחד. וכתב רש"י ששמואל לא חולק לדינא על רב.

בסוריה אין לקנות יין מוריס חלב מלח סלקונדרית חלתית גבינה (וסימנם ימ"ח מח"ג) אלא מן המומחה, דחנוונים שבסוריא חשודים שאינם מקפידים על "לפני עוור לא תתן מכשול" ומוכרים לישראל דברים שקנו מן העכו"ם. ואם נתארח אצל בעה"ב או ששיגר לו בעה"ב במתנה לביתו מותר, דבעה"ב לא שביק התירא ואכיל איסורא, ושולח ממה שהוא עצמו אוכל.

מלח סלקונדרית של עכו"ם אסורה באכילה ומותרת בהנאה, והיינו מלח שכל נחתומי רומי אוכלים אותה ומעריבים בה קרבי דגים טמאים. ובברייתא איתא שלר"מ שחורה אסורה מפני שקרבי דגים שחורים מעורבים בה, אבל לבנה מותרת, ולרבי יהודה לבנה אסורה מפני שקרבי דגים לבנים מעורבים בה, אבל שחורה מותרת, ולרבי חנינא בן גמליאל שניהם אסורים מפני שזה וזה מעורבים בה. ועוד מצינו שהיה זקן שהיה מחליק פניה בשומן חזיר.

דברים של עכו"ם

המותרים גם באכילה

לאחר שנתבארו במתני' לעיל כ"ט: ובגמרא עד ל"ה: אלו דברים של עכו"ם אסורים באכילה ובהנאה, ובמתני' ל"ה: ובגמרא עד כאן נתבארו אלו דברים אסרו חכמים רק באכילה, מבארת הגמרא אלו דברים של עכו"ם לא נאסרו כלל.

חלב שחלבו עכו"ם וישראל רואהו מותר באכילה, ואפי' אם הישראל נמצא בצד עדרו של עכו"ם, ויש בעדר בהמות טמאות, ואף אם הישראל יושב והוא לא רואה אם הגוי מערב בתוך החלב חלב אחר, מ"מ החלב מותר, כיון שהעכו"ם חושש שיקום ויראהו מערב.

דבש של עכו"ם מותר באכילה, משום שאם מערבים בו יין הוא מסריח, ואם בישלו אינו נאסר כיון שהוא נאכל כמות שהוא חי, ואין לחוש לבליעות משום שזה נותן טעם לפגם.

דבדבניות (-אשכולות ענבים) של עכו"ם מותרות באכילה, ואע"פ שמנטפות אין זה מכשיר לקבל טומאה, כיון שאינו צריך למשקה, אבל הבוצר לגת (לדורכם ולעשות מהם יין) שהוא צריך למשקה, לשמאי הוכשר דהואיל ולכן הם עומדים נוחא ליה במה דנפק מינייהו, ולהלל לא הוכשר, והודה הלל לשמאי.

כבשים של עכו"ם שאין דרך לתת לתוכם יין וחומץ, וציר שיש בה כלבית אחת בחבית סתומה, או שתיים בחבית פתוחה דהכא איכא למימר דמעלמא נפל לה, מותרים אף באכילה.

מ. טרית של עכו"ם **שאינה טרופה** מותרת באכילה. לרב הונא בעינן שיהא ניכר בה בכל דג ודג ראש ושדרה, שהטמאים ראשיהם חדים ואין להם שדרה, ולרב נחמן מספיק או ראש או שדרה, (וא"צ סימן סנפיר וקשקשת אלא בדגי אראה ופלמודא שראשם דומה לטמאים, ומ"מ אפר לבודקם בשדרה, דכל דג טמא אין לו חוט השדרה. תודה"ה ובדגים). עולא אמר שכל המחלוקת היא לענין צירם אבל כדי להתיר גופם של דגים של טרית לכו"ע צריך ראש ושדרה, ולרב פפא הלכתא דבעינן ראש ושדרה בכל חתיכה וחתיכה, ואם החתיכות שוות והיינו שאם מחברים אותם יחד הם מתחברות וניכר שבאו מדג אחד, מספיק באחת מהם. רב הונא בר חנינא התיר ספינת דגים כשראה שם קשקשים, (לרב ירמיה מדיפתי לא התיר אלא צירם, ולרב פפא התיר אפילו גופם), ורבא אסר (דשמא יש שם גם דגים טהורים וגם דגים טמאים והקשקשים באו מהדגים הטהורים), והוציא רבא כרוז שזה אסור, ורב הונא בר חנינא הוציא כרוז שזה מותר, ורב אשי לא אסר לאכול גופם משום דברי רב פפא, ולא התיר משום דברי עולא.

ציר שיש בו כילבית אחת הגדילה מאיליה רק בציר דגים טהורים מותר באכילה, והיינו בחבית סתומה, אבל בפתוחה בעינן שתי כלביות. ומעשה בעובד כוכבים שהביא עריבה (-ספינה קטנה) מלאה חביות והתיר רב חנינא בר אידי את כולם על סמך כילבית שנמצאת באחת מהן, משום שהיו פתוחות, וכמו שהיה באחד היה בכולם ואזלו לעלמא, אבל בסתומות רק אותה חבית מותרת והשאר אסורות.

קרבי דגים אין נקנים אלא מן המומחה.

ביצי דגים לרב דוסתאי נקנים מכל אדם, דדג טמא משריץ דג ממש במעי אמו ודג טהור מטיל ביצים, (ולדבריו סימני הטהרה דלהלן נאמרו על קרבי הדגים, וראשה אחד רחב ואחד צר היינו בשלפוחית שבטהור היא רחבה מצד אחד וצרה בצד השני). ולרבי זירא אף ביצים אין נקנים אלא מן המומחה, דשניהם מטיילים ביצים, אלא שהטהור משריץ מבחוץ והיינו שלאחר שהוטלה ביצתו משרצת ועומדת מאיליה בחול, והטמא מבפנים במעי האם לאחר שנגמרים ביציו במעיו, ואם לא נימוחו הביצים יכול לבדוק בביצים עצמם, דתניא כסימני ביצים של עוף

טהור כך סימני דגים, שאם היא כוודרת (-משוכה, שבצד אחד היא רחבה והולכת ומתקצרת) ועגולגלת (-עגולה) וראשה אחד רחב ואחד צר, טהורה, ואם שני ראשיה צרים או רחבים טמאה, וסימן נוסף שאם החלמון מבחוץ והחלבון מבפנים טמאה, ולהיפך טהורה, ואם הם מעורבים זה בזה, זו ביצת שרץ של צב ולטאה שהם מטיילים ביצים, וצב הוא כוכוריל הדומה לצפרדע, ונפקא מיניה שאם נתרקמה וניקבה מטמא במגע, והא דבעינן מומחה היינו כשנימוחו.

מ: ואם אין שם מומחה ונימוחו העוברים, לרב יהודה אפשר לסמוך על המוכר שאומר אני מלחתים וראיתי שהם מדגים טהורים, ולרב נחמן צריך שהמוכר יראה לו את הדגים, אבל באומר אני מלחתים אינו נאמן, דשמא אינו בקי בהם.

עלה של חלתית של עכו"ם מותר באכילה דאין דרך לחותכו בסכין, ואפי' קרטין שבו הדבוקים בעלה או נשרו לכלי מותרים, ואין חוששים שהם מפרי אחר שנחתך בסכין והתערבו עמהם.

זיתי גלוסקאות המגולגלים (-זיתים הכנוסים בכלי עגול ומתחממים ונעצרים מאליהם) של עכו"ם מותרים אפי' אם הם רכים מאד, ואין חוששים שיש בזה יין. ולרבי יוסי אם הם רכים עד כדי שאם אוחזו נשמט הגרעין, אסורים, שכיון שהם רכים כ"כ הוא עירב בהם יין.

חגבים וקפריסין וקפלוטות הנמכרים בשוק בסל שלפני החנוני אסורים, מפני שהעכו"ם מזלף עליהם יין, (וקפריסין היינו קפלוטות מבושלים וכבושים במכבש ומתקיימים, ואין בהם בישולי עכו"ם מפני שהם נאכלים חיים, ולא משום גיעולי עכו"ם מפני שהגיעול פוגמם ולא משיבחים), אבל אם מביאים מהאוצר או מהערימה או מהספינה מותרים, דאין מזלף עליהם עד שנותנם לפניו למכור. וכן יין תפוחים של עכו"ם הבאים מהאוצר או מהערימה או מהספינה מותרים, אבל הנמכרים בשוק אסורים, מפני שמערבים בזה יין. ופעם אחת חש רבי במעיו, ושאל אם יש מי שיודע מה הדין ביין תפוחים, ואמר רבי ישמעאל ברבי יוסי שאביו חש במעיו והביאו לו יין תפוחים של עכו"ם ששהה שבעים שנה ושתה ונתרפא, ושתה רבי כזה יין תפוחים ונתרפא ואמר ברוך המקום שמסר עולמו לשומרים.

כהן החשוד למכור תרומה לשם חולין, מותר לקנות מהאוצר ומהערימה ומהספינה אף שתרומה אין דמיה יקרים מפני שאינה ראויה אלא לכהנים, מפני שירא שישמעו רבנן ויפסיד הכל שהם יפקירו את כל האוצר, אבל מלפניו אסור.

כל הצלמים

עד כאן נתבארו בעיקר דיני הרחקה מעבודה זרה ועובדיה בפרט ומן הנכרים בכלל, כגון איסור התעסקות עם הנכרי בזמן אידיהו, איסור "לא תחנם, מה אסור לעשות עם העכו"ם מפני שהם חשודים על הרביעה

ועל העריות ועל הרציחה ועל עשית כרות שפכה, וכן נתבאר אלו דברים של נכרי אסורים בהנאה או רק באכילה. ובפרק זה עוברת הגמרא לעסוק באיסור הנאה מעבודה זרה או מספק עבודה זרה, ודרך ביעור העבודה זרה, וכן יבוארו עוד מדיני עבודה זרה.

אלו צלמים אסורים

דבר שנעבד לעבודה זרה אסור בהנאה דכתיב "פסילי אלוהיהם תשרפון באש וכו' ולא תביא תועבה אל ביתך", וכתיב "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם". ולהלן יתבאר אלו צלמים (צורות) אסורות אף שלא ידוע שעבדו להם, מחשש שעבדו להם, ומה הדין בשברי צלמים.

לר"מ כל הצלמים אסורים בהנאה, דבמקומו היו עובדים אותם פעם אחת בשנה, ור"מ חייש למיעוטא ולכן גזר שאר מקומות אטו אותו מקום.

לשמואל מיירי ר"מ באנדרטי של מלכים (צורת המלך שעושים אחרי שמת בפתח השער לזכרון, דאגב חביבותא פלחי ליה), ולרבי יוחנן מיירי ר"מ בעומדים על פתח המדינה דחשיבי להו.

מ"א. רבנן לא חיישי למיעוטא ולא גזרו שאר מקומות אטו אותו מקום (אבל בכפרים ודאי אסורים דאינם עושים אותם לנוי אלא בשביל לעובדם), ולשיטתם אין אסורים אלא הצלמים **שיש בידם מקל**, לומר שרודה את עצמו תחת כל העולם כולו במקל (לשון גנאי נקיט, כלומר שרודה על הכל), או צפור לומר שתופש את עצמו תחת כל העולם כצפור, או כדור לומר שתופש את עצמו תחת כל העולם ככדור, והני ודאי נעבדין, דמשום חשיבותם עשו להם צורות כאלו בידיהם. והוסיפו עליהם סייף, דמעיקרא סברו שזה דמות ליסטים בעלמא, ולבסוף סברו שהכונה שהורג את כל העולם, ועוד הוסיפו עטרה, דמעיקרא סברו שזה דמות אומן שעושה עטרות, ולבסוף סברו שהכונה שיהיה עטרה למלך, ועוד הוסיפו טבעת, דמעיקרא סברו שהכונה לשליח בעלמא, ולבסוף סברו שהכונה שחותם את כל העולם למיתה.

לרבה לא נחלקו אלא בשל כרכים, אם נעשו לנוי או לע"ז, אבל של כפרים אסורים לכו"ע, דודאי נעשו לע"ז.

שיטת רשב"ג שכל צלם שיש בידו איזה דבר אסור, ואפי' צרור או קיסם. ורב אשי מסתפק בצואה, אם אסור כי הכונה שכל העולם בעיניו כצואה, או שהכונה שהוא נבזה בעיני כל העולם כצואה.

שברי צלמים מותרים משום ספק ספיקא, ספק אם עבדום, ואף אם עבדום אולי ביטולם.

לשמואל אפי' שברי עבודת כוכבים שראינו שעבדוה כשהיתה שלימה מותרים, דכיון שנשברה שוב אין עובדים אותה.

מצא תבנית יד או רגל ועומדים על בסיסם (- מקום המתוקן להם) אסור, דכיון שהעמידום שם ודאי פלחי להו, ואפי' בשברי צלמים אסור, מפני שכיוצא בו נעבד.

ביטול עבודת כוכבים

עבודת כוכבים אסורה בהנאה, אמנם ניתן באופנים מסוימים לבטל מהדבר הנעבד את שם עבודת כוכבים, אלא שדבר זה צריך להעשות דווקא ע"י נכרי, היודע בטיב עבודת כוכבים ומשמישה (מ"ג), וצריך שתהא שבורה. ולהלן יבואר האם המוצא עבודת כוכבים שבורה מותרת או אסורה, ומה הדין כשישראל מיעך צורתה לגמרי.

מ"א: עבודת כוכבים שנשתברה מאיליה-

לרבי יוחנן אסורה, דיש ספק אם ביטלה, ואין ספק מוציא מידי ודאי, והא דתנא לעיל ששברי צלמים מותרים, היינו אף לר"מ דאוסר צלמים, וטעם ההתר משום ספק ספיקא, ספק אם נעבד, ואם נעבד שמה ביטלו.

ולריש לקיש מותרת, מפני שהגוי ביטל אותה, מפני שאם את עצמה לא הצילה ודאי שאותו היא לא תציל, (ומה שבדגון כתיב "וראש דגון ושתי ידיו כרותות אל המפתן", וכתוב "על כן לא ידרכו כהני דגון וכל הבאים בית דגון על מפתן דגון", הסיבה היא מפני שעבדו את המפתן, משום שאמרו שאיסוריה (-השר שלו, גבורתו ושררתו) עבר למפתן). והמוצא תבנית יד או רגל אינו אסור אלא בעומדים על בסיסם, וכדשמואל. (מ"ב.). המשך הסוגיא להלן מ"ב.

אין ספק מוציא מידי ודאי-

חבר שמת והניח מגורה מלאה פירות, אפי' אם הם בני יומם הרי הם בחזקת מתוקנים, ואף שאין ספק מוציא מידי ודאי, וכיון שנגמרה מלאכתם ודאי בחזקת טבל היו מיד, חזקה על חבר שאינו מוציא מתחת ידו דבר שאינו מתוקן, והוא ודאי, ועוד י"ל שגם הטבל הוא ספק, כדמצינו שתבואה שהכניסה לחצר במוץ שלה ולא מירחנה בכרי בגורן שבשדה, בהמתו אוכלת ופטורה ממעשר, דמירוח הוא גמר מלאכה, והכנסתה לבית קובעת למעשר לאסור אכילת עראי, ואכילת בהמה אע"פ שמאכל בהמה חייב במעשר, היא אכילת עראי, וכיון שהכניסה קודם גמר מלאכה לא קבעה למעשר, וכשמרחנה בבית לא נתחייבה במעשר, דפני הבית קבעי למעשר ולא תוך הבית, דכתיב "ואכלו בשעריך", ואפילו מירחה בשדה והכניסה דרך גגות וקרפיות לא קבעה למעשר. ואף שטבל שלא ראה פני הבית אסור באכילת קבע, ואין בחבר שמת מותר לאכול אכילת קבע, אין איסור זה אלא מדרבנן, ורבנן האמינו חבר לתקנתא דידהו, אבל אם ודאי מירחם לפני שנכנסו לבית אין ספק מוציא מידי ודאי עד שיעשרם בפנינו.

מ"ב. שפחה שהטילה נפל לבור ובא כהן

(-חכם ומורה הוראה) **והציץ** אם הוא זכר או נקיבה בכדי להורות לה מניין ימי טומאה וימי טהרה, אם חולדה וברדלס מצויים שם שכבר אכלוהו או גררוהו לחור שלהם ונמצא שכהן זה לא האהיל על המת, הכהן טהור. ללישנא קמא היינו היכא שהטילה כמין נפל ואינו ודאי נפל אלא

ספק נפל ספק רוח שאינה יושבת עליו ימי טומאה וטהרה, והוא ספק ספיקא, דאי הטילה ודאי נפל טמא, דאין ספק מוציא מידי ודאי. וללישנא בתרא אף בודאי נפל טהור, דכיון שמצוים שם חולדה וברדלס ודאי גררוהו שחזקתן לכך, והוא ודאי.

מי יכול ואין מבטלים עבודת כוכבים-

עכו"ם יכול לבטל עבודת כוכבים שלו או של חברו ואפי' זה עובד לפעור וזה עובד למרקוליס, וישראל אינו מבטל עבודת כוכבים של עובד כוכבים.

אביי אומר שלריש לקיש שמתיר עבודת כוכבים שנשתברה מאיליה, צ"ל דאיירי הכא שפחסה (-מיעך צורתה בפטיש ולא חיסרה כלום), דאף שעכו"ם שפחסה ביטלה אע"פ שלא חיסרה, ישראל לא ביטלה, ולא דמי לנשתברה מאיליה, דהתם קאמר שאם את עצמה לא הצילה אותו ודאי היא לא תציל, אבל בפחסה ישראל חושב העובד כוכבים שהעבודת כוכבים לא מקפידה על פחיסה.

לרבא אף בפחסה ישראל ביטלה, ומ"מ אסור מדרבנן גזירה שמה ישראל יגביה ע"ז ויקנה אותה, דכל דבר הפקר נקנה בהגבהה, ואח"כ יבטלה, **וכל עבודת כוכבים שביד ישראל אינה בטילה לעולם**, וטעונה גניזה דכתיב "ושם בסתר".

וכן צ"ל שמטעם גזירה זו עכו"ם שחיפה דרכים מאבנים של המרקוליס (עכו"ם העובדים לגל של אבנים ע"י זריקת אבן) אסורות, (ולרבי יוחנן שאוסר עבודת כוכבים שנשתברה מאיליה ניחא בפשיטות).

וכן צ"ל שמטעם גזירה זו אם ישראל שיפה עבודת כוכבים של עכו"ם בין לצרכו להסיק בה, בין לצרכה ליפותה, היא ושיפוייה אסורים, ולרבי יוחנן ניחא בפשיטות. ועכו"ם ששיפה לצרכו היא ושיפוייה מותרים שהרי ביטלה, ואם שיפה לצורכה, היא אסורה, ושיפוייה מותרים כיון שהוא זורקם ואינו עובדם.

וכן צ"ל שמטעם גזירה זו סוברים חכמים שלא מועיל לשחוק ע"ז של מתכת ולזרות לרוח או להטיל לים, מפני שנעשית זבל והישראל יהנה ממנה, וכתוב "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם", (ולרבי יוסי מהני), ולרבי יוחנן ניחא בפשיטות.

וכן צ"ל שמטעם גזירה זו המוצא צורת דרקון דסתמה לעבודת כוכבים שישראל חתך את ראשו אסור. ולרבי יוחנן ניחא בפשיטות, ואם יש ספק אם ישראל חתכו ולא הוי ביטול או עכו"ם חתכו והוי ביטול מותר, דתלינן בעכו"ם, דהוי ספק ספיקא, דשמא לא נעבד מעולם.

אין לזרוע ירקות תחת האשירה בימות הגשמים, מפני שנופלים עליה מהאשירה ונהיים זבל ונמצא נהנה מהאשירה, ואפי' לר"ל אסור כיון שעיקר הע"ז קיימת וכיון שהאילן לא בטל מה שנושר ממנה אסור, (ולרבנן רק בימות החמה אסור מפני שנהנה מצל האשירה), והיינו מפני שכך דרך

גדילתה כל השנה להשיר עליהם ולגדל אחרים, אבל בשיפוי ע"י העכו"ם לצרכה (כנ"ל) השיפויים מותרים כיון שדרכו לבטלם ולהשליכם, אע"פ שהעיקר קיים.

מ"ב: שימוש בקן שבראש אילן של הקדש

או אשירה - איתא במתני' (מעילה י"ג:) קן שבראש האילן של הקדש לא נהנין ולא מועלין, בראשה של אשירה יתזי בקנה. לריש לקיש ששברי ע"ז מותרים, מתיזו לקן בקנה (-משליך את הקן מהאילן ע"י מקל וישרפנו ויהנה ממנו, ולא יעלה על האשירה ויטלו, דנמצא משתמש באשירה במקום סולם ונהנה ממנה). ולרבי יוחנן ששברי ע"ז אסורים אם הקן נעשה מעצי אשירה אסור להנות ממנו, והא דקתני יתזי בקנה מיירי כשהקן נעשה ע"י עצים ממקום אחר. ואם העץ הוא של הקדש, אם בנתה את הקן מהעץ עצמו יש בזה מעילה, ואם הביאה עצים מעלמא לא נהנים מדרבנן שמה יבוא להנות מעצי האילן שהוא הקדש (ובאשירה לא גזרו כיון דבדילי מיניה), אבל אין בזה מעילה דאורייתא להתחייב קרבן, כיון שאינם קדושים, ואם בנתה את הקן מענפים שגדלו אחר שהעץ הוקדש, תלוי במחלוקת אם יש מעילה בגידולים או לא. לרבי אבהו א"צ לדחוק להעמיד את המשנה שהביא עצים ממקום אחר, ואפ"ה אין ללמוד מהמשנה ששברי עבודת כוכבים מותרים, דהא דקתני "יתזי בקנה" קאי באפרוחים ולא אעצים, והמשנה באה לחדש (לרבי יוחנן) שמותר להתיז ולהשתמש באפרוחים בין בהקדש בין בעבודה זרה ואין חוששים שמה יעלה דרך האילן, אבל בביצים אסור, (דכיון שהם צריכים לאילן גזרו עליהם רבנן כמו על האילן עצמו), ואפרוחים הצריכים לאימן דינם כביצים, ורישא מיירי בעצים, וקסבר אין מעילה בגידולים, וגלי אהקדש דאסור מדרבנן, וכ"ש לאשירה דמדאורייתא נמי אסירא.

השוחט לשם השר הממונה על ההרים או הגבעות או הימים או הנהרות או המדבר, או למזל חמה או לבנה, או לכוכבים ומזלות, או למיכאל שר הגדול או לתולעת קטנה, הרי הבהמה אסורה.

דין המוצא כלים שיש עליהם צורה

המוצא כלים שיש עליהם צורה שיש לתלות שהיא נעבדה לעבודה זרה ונאסרו בהנאה, צריך לאבדם. ולהלן יבואר באלו צורות חוששים שנעבדו לעבודה זרה, ומהי הדרך לאבדם.

המוצא כלים שיש עליהם צורת מזל חמה או מזל לבנה או דרקון (-דומה לנחש), יוליכם לים המלח, דצורות אלו הם חשובות ועושים אותם כדי לעובדם, אבל שאר הצורות, אף שעובדים אותם כדאיתא לעיל שאפילו שלשול קטן נאסר, אין עושים אותם בשביל כך אלא לנוי בעלמא, ומספיקא לא גזרו עליהם, דא"כ אין לך דבר המותר. וכתב רש"י דמתני' כרבנן (מ:): דס"ל שכל שאר צלמים מותרים. ועיין מ"ג: בשיטת רבי יוסי.

לרשב"ג רק כשהצורה על כלים שתשמישם לכבוד אסורים, אבל בשתשמישם לבזיון

מותרים. לרב (מ"ג): מכובדים היינו למעלה מן המים על אוגני הכלי, ומבוזים היינו למטה מן המים בשוליים ובדפנות, ולשמואל גם שלמעלה מן המים הם מבוזים שמשמשים בהם למאכל ולמשתה, ומכובדים היינו שעל צמידים נזמים וטבעות, ובברייתא מבואר כדברי שמואל, (ומבואר שם שגם על קוסמסין (-סירים קטנים ממתכת) ועל מחמי מים ועל סדינים ומטפחות הוי מבוזים).

לרבי יהודה גם כלים עם צורת אדם אסורים, כדמצינו שלרבי יהודה גם צורת אשה מניקה עם בן בידה, או סר אפיס עם כלי מידה שמוודד בו אסורות, (מ"ג.), מניקה על שם חוה שמניקה את כל העולם, וסר אפיס על שם יוסף שסר והפיס את כל העולם בשני הרעב.

איזה צורות אסור לעשות

כתיב "לא תעשון איתי", ודרשו חכמים שהפסוק בא לאסור עשית צורות מסוימות. ולהלן יבואר איזה צורות בכלל האיסור.

אסור לצייר **דמות המזלות** דכתיב "לא תעשון אתי" לא תעשו כדמות שמשי המשמשים לפני במרום.

צורת בעלי חיים מותר לצייר, ולרב הונא בריה דרבי יהושע אסור לצייר **צורת אדם**.

מותר לצייר **צורת דרקון**, ולרשב"א אם יש לו ציצין (-סנפיר, וי"מ שערות) בין פרקי הצוואר אסור, וכן הלכה שאם אין לו ציצין מותר.

מ"ג רבן גמליאל עשה דמות צורות לבנות לצורך עדות החודש, לשאול לעידי המולד 'הכזה ראית או כזה' לראות אם דבריהם מכוונים.

הגמ' שואלת שאסור לעשות כדמות המשמשים לפני ד' דכתיב "לא תעשון איתי".

והגמ' מתרצת שלא אסרה תורה אלא **שמשים שאפשר לעשות כמותם** ממש, (ורב יהודה בריה דרבי יהושע לומד מ"איתי" שרק אותי אסור אבל שאר שמשים מותר), וכמו שמצינו **שאסור לעשות בית כתבנית היכל**, או אכסדרא כתבנית אולם, או חצר כתבנית עזרה, או שלחן כתבנית השלחן, ולא מגורה עם ז' קנים אפי' משאר מיני מתכות, דדריש כלל ופרט וכלי דהמגורה כשרה רק ממיני מתכות, אבל מותר לעשות מגורה עם יותר או פחות משבע קנים, (ולרבי יוסי ברבי יהודה אסור אף של עץ, מפני שכך היתה מגורה בית חשמונאי לאחר שטימאו היוונים את ההיכל ונטלו כל כליו וגברה יד בית חשמונאי וניצחום, דדריש רבוי ומיעוט ורבוי, "ועשית מגורת" ריבה, "זהב טהור" מיעט, מקשה תיעשה המגורה חזר וריבה, ריבה כל מילי ומיעט חרס, ואמרו לו ששם עשאוה משפודים של ברזל מחופה בדיל, וכשהעשירו עשאוה מכסף, וכשהעשירו יותר עשאוה מזהב).

הגמ' שואלת שמפורש בברייתא שאסור לעשות **חמה לבנה כוכבים ומזלות**.

הגמ' מתרצת שאחרים עובדי כוכבים עשו זאת לרבן גמליאל.

הגמ' שואלת שמצינו שרב יהודה אמר לסמא עין (-לפחות צורה) של צורה שאחרים עשו לו.

הגמ' מתרצת ששם היה **החותם בולט**, שאסור להניחה משום חשד שלא יאמרו לה הוא עובד (ומיירי בפרצוף אדם), (ומותר לחתום בה כי הבליטה עושה שקע בשעוה, וחותרם שקוע מותר להניחו ואסור לחתום בו כי בשקוע נעשית בליטה בשעוה), וביחיד יש חשד.

עוד מתרצת הגמ' שמותר לעשות **כדי להתלמד**, דכתיב "לא תלמד לעשות" אבל אתה למד להבין ולהורות.

אסור לעשות **פרצוף אדם**, דכתיב "לא תעשון אתי" – לא תעשון אותי, אבל שאר הפרצופים מותרים.

אסור לעשות **דמות ארבעה פנים** פני שור ואדם ואריה ונשר בגוף אחד, כדוגמת חיות הקודש. וכן אסור לעשות כדמות השמשים שבמדור העליון כגון אופנים ושרפים וחיות הקודש ומלאכי השרת, דכתיב לא תעשון איתי", אבל חמה ולבנה הם במדור התחתון.

ביטול ע"ז

עכו"ם גדול יכול לבטל עבודת כוכבים בין שלו בין של חבריו. ואם אינו יודע בטיב ע"ז (כגון קטן) אינו יכול לבטל. ואם הכריחו לבטל (כמו רבי אלעזר הקפר שמצא טבעת וסטרו לעכו"ם גדול על לחיו כדי שיבטלה ורק אז הגביהה) הוי ביטול.

עבודה זרה שנאבדה אין תולים שבעליה ביטלה (אף שהמוצא בסרטיא ופלטיא גדולה ובכל מקום שהרבים מצויים שם הרי אלו שלו מפני שהרבים מתייאשים מהם), מפני שהעכו"ם תולה שעכו"ם אחר יעבדה, או שימצאנה ישראל ימכרנה לעכו"ם שיעבדנה כיון שדמיה יקרים.

חשד עבודה זרה – מותר להתפלל בבית כנסת שהעמידו בו העכו"ם צלם, דאין חושדים ברבים, ומה שרבן גמליאל השאיר אצלו דמות צורות, י"ל שכיון שהיה נשיא היו מצויים אצלו רבים, או שזה היה עשוי מפרקים ולא היה מחברם אלא בזמן בדיקת העדים, וכל יומא לא חזו לה וליכא חשדא.

מחלוקת רבי יוסי וחכמים

אם אפשר לטחון ולזרות ע"ז

הגמרא ממשיכה לעסוק בענין דרך ביעור הע"ז, דאיתא לעיל (מ"ב): 'המוצא כלים ועליהם צורת חמה וכו' יוליכם לים המלח', וכאן מובאת דעת רבי יוסי בזה, והמו"מ בין רבי יוסי לחכמים בענין זה.

שיטת רבי יוסי שהמוצא כלים שנעבדו לעבודה זרה ישחקם ויזרקם לרוח, או יטילם לים, כדי שלא יכשל ישראל להנות מהם. ולחכמים

אין לעשות כך לזרות לרוח, כיון שזה יעשה זבל, וכתיב "ולא ידבק בידך מאומה מן החרס".

מ"ד. וטען רבי יוסי שמשח טחן והשליך את **עפר העגל**, ואמרו לו שמשח זרק את האפר למים דליכא למיחש לזבל, ולא השליכו לים מפני שהשקה את בני ישראל, כדי לבדוקם ע"י המים כסוטות שמי ששחמ בליבו מת בהדרוקן, ומי שגיפף ונישק מת באסכרה, ומי שזיבח וקיטר נהרג בסייף.

וטען רבי יוסי שהמלך **אסא שחק ע"ז וזרקה לנחל קדרון**, (שעשתה אמו כמין זכרות לע"ז והיתה נבעלת לה כל יום, ו"מפלצתה" היינו מפליא ליצנות -ליצנות מופלאה), ואמרו לו שנחל קדרון אינו מגדל צמחים, והיינו בחלק מהמקומות, שהרי דם הקרבנות (-דמים החיצוניים ודמים הפנימיים ששייריהם נשפכים על יסוד מזבח החיצון ויורדים מהיסוד לרצפה) מתערבים באמה (-סיחון של מים שהיה בעזרה) ויוצאים לנחל קדרון, ונמכרים לגננים לזבל גינותיהם, ויש בזה מעילה (לאו דווקא מעילה, דאין מעילה בדם קדשים, אלא אסור להנות מהם בלי לשלם).

וטען רבי יוסי **שחזקיה כתת את נחש הנחושת** לפרסומי מילתא, מפני שהיו ישראל מקטרים לו, ואמרו לו שהנחש היה משל משה, דכתיב "עשה לך", וא"כ אין ישראל יכולים לאוסרו והוא מותר בהנאה, דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו, ומ"מ כתתו מפני שהיו טועים בו.

וטען רבי יוסי **שדוד כתת ע"ז של הפלישתים**, וענו לו ששם היה מותר אפילו להנות, כיון שבא איתי הגיתי שהיה עכו"ם ובטל את הע"ז, ולפני שביטלה איתי הגיתי שרפו את הע"ז. וכן מצינו שדוד שם בראשו עטרה שהיתה של הע"ז, והיינו אחרי שביטלה איתי הגיתי. ו"א שלא הניחה ממש שהרי כתוב שהיתה שוקלת ככר זהב, וי"א שהיה שם אבן שואבת, וי"א שהכונה שהיתה בה אבן יקרה ששוה ככר זהב. ואמר דוד "זאת היתה לי (-לעדות) כי פיקודיך נצרת", שהיה מניחה במקום תפילין והיתה הולמתו, ולידה היה מניח תפילין, שהרי יש בראש מקום והיינו החרין למעלה מן הפדחת מקום שמוחו של תינוק רופס, להניח ב' תפילין. וכן שאר מלכי בית דוד מי שהיה מניחה והיתה הולמתו היה בזה אות שהוא ראוי למלכות, אמנם לא היו מניחים אותה בקביעות אלא שעה אחת בדי לבדוק אם הוא ראוי למלכות. ואדונייה היה "מתנשא לאמר אני אמלוך" אך לא היתה הולמתו, (ועשה לו "רכב ופרשים, וחמישים איש רצים לפניו" כולם נטולי טחול מפני שהטחון מכביד, וחקוקי כפות הרגלים שנטלו הבשר מן העצם ולא היו מרגישים בקוצים וברקנים).

איך התרחץ ר"ג במרחץ של ע"ז

מ"ד: רבן גמליאל התרחץ בעכו במרחץ של אפרודיטי (-שם עבודת כוכבים שהמרחץ היה

בחצירה), ושאלו נכרי במרחץ איך זה מותר והא
כתיב "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם", ולא
השיב משום שאסור להרהר בד"ת לפי שהאדם
ערום, ואסור לענות אפי' בלשון לע"ז, שאע"פ שאינה
בלשון הקודש לא בטלה הקדושה, וכשיצא אמר
'אין משיבין במרחץ', והסביר לו שטעם ההתר
הוא שהמרחץ קדם לע"ז ולא כל הימנה שתהא
גוזלת את הרבים. ועוד שאין המרחץ נוי לע"ז
דמרחץ אינו דבר נוי, אלא הע"ז נוי למרחץ ונמצא
שהע"ז משמשתו והיא טפילה לו. ועוד שכיון שכל
העם משתינים לפניו אינו דרך אלוהות ומותר.

ונחלקו רב אושעיא ורב חמא בר יוסף אם
תשובת ר"ג היתה תשובה גנובה (-שדחהו בקש),
או שאינה גנובה.

"מ שנחלקו על התשובה השלישית (שאינה
נאסרת משום שמבזים אותה) אם היא נאסרת
כמו בעל פעור, או דשאני התם שכך עבודתה.

ולאביי נחלקו על התשובה הראשונה
(שהמרחץ קדם לע"ז), אם תשובה זו גנובה
שהרי אסור לרחוץ בחצר ע"ז אם צריך להחזיק
להם טובה, ואם א"צ להחזיק טובה מותר, ואין
בזה איסור הנאה, דאין הקדש לעבודת כוכבים עד
שיקריב לפניו בתקרובת, וממילא גם אם הע"ז קדמה
למרחץ היה מותר לו לרחוץ שם, או שאינה גנובה
כיון שרחיצת ר"ג שהיה חשוב נחשבת כמו טובת
אחרים וממילא לולא שהמרחץ קדם היה אסור לו
לרחוץ שם.

ולרב שימי בר חייא נחלקו על התשובה
השלישית (שאינה נאסרת משום שמבזים
אותה) אם תשובה זו גנובה שהרי מצינו שאם
רק והשתין בפני ע"ז וגררה בטיט ובצואה וזרק
בה צואה אין זה ביטול לע"ז דכתיב "והיה כי ירעב
והתקצף וקילל במלכו", או שתשובה זו אינה גנובה

מפני שדווקא שם אסור מפני שזה לזמן
מסוים, וכאן זה דבר קבוע.

ולרבה בר עולא נחלקו על התשובה הראשונה
(שהמרחץ קדם לע"ז), אם תשובה זו גנובה
שהרי מצינו שהאומר בית זה לע"ז אינו כלום,
דאין הקדש לע"ז באמירה עד שיקריבנה לפניו
בתקרובת, או שתשובה זו אינה גנובה, שאף
שהמרחץ לא נאסר מ"מ נוי מיהא איכא ואסור
ליפות ע"ז אף היכא שאין איסור הנאה.

איסור ע"ז בתלוש ובמחובר

ישנם ג' סוגים של עבודה זרה: א' מחובר לקרקע,
והיינו הרים וגבעות ואילנות מחוברים שעובדים
להם. ב' תלוש, וזה כולל גם דבר שהיה תלוש
וחיברו אותו לקרקע כמו בית. ג' בעלי חיים. ולהלן
יבוארו כללי האיסור בתלוש ובמחובר, מה נאסר
בכל דבר.

מ"ה. נכרים העובדים את ההרים או

הגבעות, ההרים והגבעות מותרים לחציבה
ולזריעה, ומה שעליהם כגון **אם ציפום זהב**
וכסף נאסר, שנא' "לא תחמוד כסף וזהב
עליהם ולקחת לך". ואף שאין לזה שם עבודת
כוכבים, דהשוחט להר לא חשיב זבחי מתים (אא"כ
שחט לשם המלאך הממונה על ההרים), מ"מ גזירת
הכתוב היא כיון שעובדיהם מתכוונים לשם עבודה זרה,
והם חייבים סיף.

לרבי יוסי הגלילי לומדים שמחובר לא נאסר
מדכתיב "את אלוהיהם על ההרים הרמים ועל
הגבעות" ולא ההרים והגבעות אלוהיהם.
ואשירה אסורה מפני שיש בה תפיסת יד אדם
-שהאדם נטעה. ולר"ע הא דכתיב "ותחת כל עץ
רענן" היינו למסור להם סימני המקום שהיו רגילים
האמוריים לעבוד שם עבודת כוכבים שידעו
שבמקום שיש הר גבוה וגבעה נישאה ועץ רענן

יש שם ע"ז כדי שיחפשו שם ויבערום, ואף שא"צ
לאבד את ההרים והגבעות עצמם, את העצים צריך
לבער.

הגמרא שואלת במה נחלקו רבי יוסי הגלילי
ות"ק.

שיטת רמי בר חמא בשם ריש לקיש שת"ק
סובר שציפוי הר אין דינו כהר ולכן הוא נאסר,
ולריה"ג צפוי הר הרי הוא כהר מפני שהוא בטל
להר.

מ"ה: לרב ששת לכו"ע ציפוי הר אינו כהר

ואסור, ונחלקו באילן שנטעו ולבסוף **עבדו**,
שלת"ק מותר, ולריה"ג אסור, דלא דמי להר, כיון
שיש תפיסת יד אדם בנטיעת הגרעין, ולכן התוספת
שגדלה אחרי שהשתחוה לאילן אסורה, אבל מה שגדל
מעיקרא מודה ריה"ג דשרי, וגם רבי יוסי ברבי
יהודה סובר שאילן שנטעו ולבסוף עבדו אסור,
(ולכן הוקשה לו מה נתמעט מ"תחת כל עץ
רענן", מתי אין העץ נאסר, ותי' שהכונה כמו
שפירש ר"ע וכו"ל), והא דכתיב "ואשיריהם
תשרפון באש" היינו אילן שנטעו מתחילה לכך,
ונחלקו אם לדרוש מ"ואשיריהם תגדעון"
לאסור אילן שנטעו ולבסוף עבדו, או שלומדים
מזה שגידוע ע"ז קודם לכיבוש הארץ, וכיבוש
הארץ קודם לביעור הע"ז, ורבי יוסי ברבי יהודה
לומד דין זה מ"אבד תאבדון" אבד ואח"כ
תאבדון, ורבנן לומדים מזה שהעוקר ע"ז צריך
לשרש אחריה, ורבי יוסי ברבי יהודה לומד
שצריך לשרש מ"ואבדתם את שמם מן המקום
ההוא", ולרבנן לומדים משם שצריך לכנות שם
לע"ז, לגנאי ולא לשבח, דהא כתיב "שקץ
תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא".

חדש

הדרך ללמוד - להנות - ולזכור

קורס חדשני מקצועי וייחודי

בקורס נלמד בין השאר: כיצד פועלת מערכת
הזכרון, מדוע אנו שוכחים, כיצד ניתן לפתח
בצורה משמעותית את מערכת הזכרון, כיצד
ללמוד בצורה חווייתית ותכונה ולזכור את
הלימוד, כיצד חוזרים בזמן קצר ובצורה מהנה
ויעילה, איך מסכמים סוגיות, כיצד מצליחים
במבחנים וזוכרים את הדברים לטווח ארוך, ועוד.
שמונה שיעורים גדושים בתוכן מקצועי ומקיף,
מתוך מאות מקורות מדברי חז"ל וגדולי הדורות,
עם כלים מעשיים לאימון אישי.

לפרטים והרשמה 055-400-7977

מבחני 'לדעת'

מבחן שבועי על דף היומי / עמוד היומי /

משנה ברורה / חפץ חיים / ואהבת חסד

ניתן לעשות את המבחנים מיום שישי עד
יום שלישי בשעה 7:00 בבוקר:

- בטלפון 0737-289-669
- במייל 7692282@gmail.com
- בנדירים פלוס קופת לדעת.

הגרלות: בכל שבוע על 500 ₪ במזומן,
80 זוכים בזיכוי 100 ₪ ברשת 'יפה נוי'.

סיכומי 'תמצית'

ניתן להשיג את גליונות סיכומי תמצית החודשיים על
הדף היומי / משנה ברורה ומוסר (לפי סדר הדף היומי בהלכה) /
ועמוד היומי

- בנקודות ההפצה
- במייל 7692282@gmail.com

בנוסף ניתן לקבל במייל סיכומים על כל
מסכתות הש"ס, ועל כל המשנה ברורה, ועל
תנ"ך וספרי מוסר, או סיכומים לפי סדר
הלימוד של: העמוד היומי, חבורת ש"ס, קנין
ירושלמי, דף הכולל, קנין הלכה, תרי דף,
אורייתא, אהבת שלום, ומפעל הש"ס.